

SZÍNES
KÖNYVEK

BÁRSONY ISTVÁN

INGOVÁNY

Budapest,
Singer és Wolfner kiadása
1901

Első kötet.

MÁHKUS SAMU, BUDAPEST.

Csellő felé

Délután négy óra volt s a barkácsi vasútállomásra éppen berobogott a személyvonat.

A rezes orrú kalauz élesen és vontatva kiáltotta: »egy peeerc!« — s közben egy első osztályú kocsihoz futott, hogy az ajtaját kinyissa.

Egy nő szállott ki a kocsiból, s mi alatt a kalauz, jó borra való reményében, maga segített leadogatni egy vasúti málházónak a kis bőröndöt és a kalapdobozt: tétovázva tekintett körüli.

Az állomás mögött egyetlen fogat várt. Négyes a javából. A lovak toporzékoltak a türelmetlenségtől; sallangos szerszámjok

vadonat új volt; a bakon kéklibériás, fehér zsinóros, nyegle kocsis ült s úgy csittította a lovakat, hogy fincoltatásnak is beillett volna.

A kalauz megkapta borravalóját s a nő kisietett az állomásról.

— A Sárdyék kocsija ez? — kérdezte odakint a kocsist.

— Kezét csókolom nagysága, igenis.

— De ezen nincs hely a nagy ládámnak.

— Azt majd az igás hozza, csókolom a kezit. Már itt is van, ni.

Csakugyan, éppen befordult az akáczfák alá két erős muraközi deressel az urasági igás.

A nő átadta neki a podgyász-levelet s maga könnyedén szállott be a rugalmas kocsiba.

— Mennyire van ide Csellő? — kérdezte a kocsist.

— Két órányira; de ha nagysága parancsolja, megjárjuk másfél alatt.

Fiatal suhanc volt a kocsis; még csak ezután kerülhetett sor alá. Ebben a kor-

ban a parasztember még nem zárkózott, mint később elég gyakran, öntudatlanul is elárulta a legény, hogy hevíti, sarkantyúzza valami. Ki akart volna tenni magáért, — nyilván, hogy kedvében járjon annak, aki most rá van bízva.

Az igaz, hogy féltős portéka volt. A mai nap után elmondhatta magáról a kocsis:

„Én is voltam valaha
Szép asszonynak kocsisa“ . . .

Asszony volt-e, leány volt-e, azt kitalálni nehéz lehetett. Különbösen is mit ért ahhoz a paraszti ember, aki nem tudhatja az úri öltözködés divatját.

A maga fajtájabelinél könnyű azt megösmerni; asszony nem hordja úgy a haját, mint a leány, másképen is köti be a fejét. Ezek az úrfélék nem adnak arra semmitsem. Kalap-kalap, egyik olyan, mint a másik, csakhogy ki szélesebb karimájú, ki keskenyebb. Punktum.

Ilyesmiket gondolt magában Gyurka kocsis és várta a parancsot, hogy szabad-e

hát kiereszteni a suhogót. Magától még sem merte. Ha megizzad a gyeplős, meg az ostorhegyes, a két remek Gidrán-csikó, abból nagy patália lehet otthon.

— Nem bánom, siessünk, — mondta a vendég.

Milyen furcsa a hangja, mint a sárgarigóé, gondolta Gyurka, s nagy feszengéssel egyenesedett ki a bakon. Kieresztette az ostorát, egyet csördített vele, megcsípte a csapóval az ostorhegyes nyakát; arra a négy gyönyörű állat megkapta a kocsit s nekivágott a nagy világnak, mintha meg sem akarna állani, amíg a végére nem ér.

A nő nem igen szokhatott ehhez, aggodalmasan kérdezte: nem lesz baj? hallja!

A legény peckesen ült a helyén, egy kicsit visszafordult, úgy felelt, büszke önérettel: ne tesszen félni; *én* hajtok!

Nem telt bele két perc s már kint robogott a fogat a síkon, a gyepes réti úton, amely eleinte még porzott ugyan, de hova-tovább beleolvadt a pusztába, s nemsokára már csak a kerékvágás alatt

megfonnyadt fű mutatta, hogy merre kígyózik.

Szeptember eleje volt s a nap jó melegen sütött. De a pusztai szél, meg a gyors hajtás, egészen elvette a nap erejét. A nő kissé kinyitotta a száját, úgy szívta be nagy gyönyörűséggel a mezei levegőt.

Érdeklődve nézett széjjel az egyhangú és mégis szép tájékon. Azzal a tekintettel jártatta szemét minden irányban, amely elárulta, hogy új neki ez a világ, ez a véget nem érő róna, amelynek csak egy dísze van, de az csudaszép: az a remek zöld, a mi egy-egy jó eső után mindjárt jelentkezik a mezőségen.

Ez a zöld mindent beborított a tájékon. Jobbról egy ezer holdas legelő terűit; rajta itt-ott vadvizes laposok látszottak; arról lehetett megösmerni az ilyen pontokat, hogy a környékökön sokkal sötétebb volt a fű s bóbicek röpködtek fölötte. Ha leszálltak, el is tűntek a pocsogóban, a sima mezőn ellenben csapatosan futkostak, bogarásztak.

Balról már nem volt a síkság ennyire nyílt, de még zöldebb, még bujább. Arra terült a széki mocsár. Kezdődött alacsony zombikossal, amely behajtott a sötét kákába; azután jött a hajlós gyékény s végűi a susogó nád. Az pedig úgy folyt egymásba, mint a rengeteg. Ha a szél végig-suhintott rajta: zöld árnyék szaladt át fölötte, bús sóhajtással. Nem tudni az ilyen árnyékról, hol kezdődik; nem látni, hol végződik.

— Merre van Csellő? — kérdezte a nő.

A kocsis a legelő felé mutatott, jobboldalt. Arra. — S mindjárt hozzátette: »Amott, a másik oldalon, a nádason túl, látni egy facsoportot, az a tekintetes Zalár úr tanyája.«

A nő megrezzent. Arca egy pillanatra még pirosabb lett. Eltűnődött. Merengve nézett az égre. Odafent apró, kerek, fehér foltok úsztak; alakra olyanok, mint a tea-rózsa. Kifodrosodtak, betüremlettek, közé-pütt mintha legsűrűbbek lettek volna. Még a szára is látszott némelyiknek. Még

az illatukat is mintha érezni lehetett volna.

A kocsislegénynek az fött a fejében, hogy sose látott még ő olyan haját, mint ezé az új nagyságáé. Szinte meggyűlt, amikor rásütött a nap.

Lehet, hogy festve volt, de azt a legény honnan sejtette volna? Az igaz, hogy ragyogott, mint az arany. S úgy folyta körüi a nő arcát, mintha keret lett volna. Rá volt fésülve a fülére, amelynek csak a cimpájából látszott ki egy piciség. S az egész arc fiatal volt és bájos; de mintha mégis egy vonása húzódott volna el rajta a bágyadtságnak. A szája körül volt valami, ami dacot és zárkózottságot sejtetett. Pedig a szája felséges volt. íves, piros, finom, kicsike. Nem duzzadt; inkább keskeny; de még a levegőt is csókolta, amint csak egy szóval is megszólalt.

Széles karimájú, fehér úti kalapját kissé a szemére húzta, úgy nézett — szinte lopva — a Zalár-tanya felé.

Jóval azelőtt, hogy a Sárdy Tamás kocsjaja kirobogott a barkácsi állomásról, egy fekete leány sietett végig a csellői legelőn.

Vörös viganója volt, s hogy könnyebben lépjen, feltűzte a csípejére; így aztán térden felül látszott a lábaszára.

Ilyen barnára már nem éget a nap, ezzel csak születni lehet. Göndör, borzas haja is olyan volt, mint az éjszaka árnyéka. Keze-lába pedig csak egy csöppség. Kivált a keze úri kisasszonynak is beillett volna. Dolognak ugyan nem volt nyoma rajta-

Kebléből fehér papiros csücske kandikált ki. Egy levél volt az. Most jött a leány a cégérdi postáról; az volt legközelebb a Zalár-tanyához, oda szólt a levél.

A fekete leány a szeme elé tette a kezét, úgy nézett végig a rónán. Megakadt a tekintete egy fehér folton. Ott legelt a gulya. A Sárdy Tamás kis gulyája, amely mellett Sámson, a törpe gulyás, szokott gunnyasztani.

A fekete leány mosolygott s arra vette az útját. Hogy boszankodik majd Sámson

megint! vagy tán nem is boszankodik olyan nagyon. Csak úgy mutatja; magában pedig örül. A kis Sámson! a pici Sámson! a szerelmes bolond Sámsonka!

A cigányleány tudta, kitalálta, hogy bomlik utána az apró gulyás. Melyik nő nem tudja az ilyet? — Olyan ostobának, olyan mulatságosnak találta a kis vakarcs-embert. Hogy ő \ ... *a fekete rózs*a, aki után urak vesztek már meg, szíves legyen egy szurtos gulyáshoz! ő, a Zalár uraság «fekete rózsája»!

De azért, hogy közeledett a gulyához, megigazgatta a haját; néhány székfűvirágot tépett, azt dugta sötét fürtéi közé, összevissza, hogy úgy látszott, mintha kis csillagok jelennének meg az éjszakában.

Még a viganóját is leeresztette, de csak kurta volt az azért. Derekat riszálva haladt; aki messziről nézte, elkáprázhatott bele s azt gondolhatta: «ni ott, mekkora pipacs! hogy lengeti a szél!» — Mert a vörös viganó alja minden lépésnél oldalt suhant: jobbra-balra, — jobbra-balra.

A gyepen egy helyit barna pont volt. Ott lopta Sámson a napot. Hanyatt feküdt a szűrén. Talán elnyomta a meleg s aludt. Hogy el lehetne most lopni a makra-pipáját!

Igen, de ott van Pandúr is, a nagy fehér komondor. Az, a bolond, még a fecskét is megugatja, ha közel jön hozzá. Már kezdi. Már vakog, ámbár nem mutat nagy felháborodást; hisz jó ösmerős jön.

Sámson egyet hengeredik maga körüi s rátámaszkodik a könyökére. Úgy mereszti a szemét.

— Pandúr nye! nye! hallatszík a leány hívó hangja. A nagy kutya elhallgat s restül verdesi lompos farkával a gyepet. Menne is, nem is. A gazdájától kér tanácsot.

Sámson felfortyan. Azt sem tudni miért, hozzá suhint botjával kenyeres pajtásának s csöndesen káromkodik. Pandúr hátracsapja a fülét s nyihogva, szükölve ugrik el; menti az irháját.

A leány azalatt egyre közeledett, s amint vagy tíz lépésnyire volt a gulyástól, megállón.

Minthogy a gulyás hasalt, ő sem maradt állva. Lekuporodott, de csak úgy, hogy talpon lehessen mindjárt, ha kell.

— Jó estét, na! nem látsz? — szólt a gulyáshoz, kötekedve.

A gulyás nem viszonzta a köszöntést. Komor arccal mondta: — Már megint megjöttél? miért jössz ide? Bántottalak, hogy nem hagysz békémét?

— Bántanál, ha tudnál, vigyorgott a leány, éles hófehér fogát mutogatva. Meg is ennél.

A gulyás sunyin nézte. — Jó, jó! düny-nyögte halkán, a többit gondolta.

Egy darabig egyikök sem szólott. A leány úgy guggolt a földön, mint a rebbenős madár; le nem vette szemét a törpe gulyásról. De Sámson csak maradt, elnyúlva, mint aki hozzánőtt a hanthoz.

— Rosszul jársz egyszer, meglásd, morogta. De nem volt nagy harag a hangjában.

— Én csak nem járok teveled sehogysen, meglásd, feleselt a leány.

— Megfojtalak s beleduglak a nagy zombékba; soha ott rád nem akadnak.

— Már mondtam a gazdámnak, hogy rajtad keressen, ha eltalálok veszni. Te vagy a haragosom.

Sámson kérésre fogta a dolgot. — Hát akkor békíti ki. Békülök ám, gyere.

Szomjazta a békülést, látszott rajta. Minthogy a leány mosolygott, azt hitte szegény, hogy talán hajt a szóra, — lassan felállott.

A leány is kiegyenesedett. Úgy tett, mintha szörnyen csudálkoznék. Megnőttél ám, te! Mekkora árnyékod van!

Ez fájt a törpének. Most már igazán boszús volt. Cselt eszelt ki. — Jön az uraság! — kiáltotta s a leány mögé mutatott. Abban a percben neki is iramodott, hogy megfogja, de elkésett. A leány észrevette s gyors lábbal eredt futásnak.

Addig kergette a kis gulyás, amíg egészen el nem tikkadt. Amikor már végkép kifogyott a lélekezete, Pandúrt uszította a leányra. Oda is loholt a nagy kutya, de

csak azért, hogy játszék, nem hogy kárt tegyen a vörös viganóban.

A leány egy csöppet sem volt fáradt. Kacagott s nagyokat pattantott az ujjával, csúfolódásképen. — Gyere no! fogj meg no!

Ment is volna talán a kis gulyás, de nagy morgás támadt a gulya közt, arra csak megfordúlt.

Hát a nagy kormos bika kocogott erre-felé; lihegve, ümmögve, mintha a föld alul, kürtön keresztül jajgatna elfojtott hangon egy megkötözött titán.

— De most már szaladj ám, kiáltotta a kis gulyás ijedten, s nagy sietve kapkodta le karikását a nyakáról. Utálja ez a vöröset, tette hozzá magyarázatképen. Filire Pandúr, hej, filire!

Vagy nagyon vakmerő volt a leány, vagy nagyon megijedt, de biz ő nem mozdult. Pedig jött a bika morogva, hányta maga mögé a port s bojtos farkával nagyokat csápolt.

Pandúr neki ment s nagy virtussal, hörgő marakodással próbálta visszaszorí-

tani. A kis gulyás, amilyen apró volt, olyan bátran ugrott elibe a feketenyakú nagy baromnak; elkezdte vágni csípős ostorával a szeme táját; úgy járt a karja, mint a motóla. Kurjongatott hozzá veszetül. Itt már ő volt az úr, elemében találta magát talpig.

Épp' ekkor robogott arra a csellói négyes fogat az aranyhajú nővel.

A bikát ez az újabb lárma még bolondabbá tette. Megszegte a nyakát, elbődült s apró, dühös bakugrásokkal inait a közelgő kocsi felé.

Bizony a legrosszabbkor. Mert ott, egy pár száz lépésnyi vonalon, hepehupás, döcögős volt a rét; amolyan törpe zsembik borította. Az útról letérni nem lehetett, a gyors hajtásban összetört volna a kocsi rugója.

A hetyke kocsislegény is megsokalta az állapotot.

— Ne ereszd Sámson! hej! kiabálta. De a bika már túl volt a rubikonon, sokkal gyorsabb is volt a törpe gulyásnál;

ír nem aprózta, hanem kinyúlt, s bolond így szökésekkel, gyilkos nagy szarvát ide-oda fenne az üres levegőben, szaladt, épen neki a két első lónak.

Nehéz pillanat volt.

Ha a lovak megijednek, egyenesen behorhannak balra a lábba, ott megreked a tocsi, összetörik minden.

Az aranyhajú nő halálsápadt volt; görcsösen fogódzott a legénybe, akinek most nem jutott eszébe egy biztató szó sem.

A mocsárban egyszerre, minden érthető ok nélkül, ezer meg ezer béka kezdett kotyogni, csacsogni, veszekedni, hogy zúgott bele a környék. Azok is ijedtökben jajgattak tán.

Ekkor hirtelen megtorpant a bika. Egy vörös folt himbálózott előtte, egy óriás pipacs. A cigányleány, azzal az örültséggel, ami azt jelentette, hogy nincs tisztában vele, mit cselekszik: magára vonni igyekezett a bestia figyelmét.

Ott táncolt, pörgött a bika előtt, lebegve, mint a pille. Csudálatos könnyedséggel,

villámgyors és mégis bájos mozdulatokkal. Nincs a világnak az a táncosnője, aki ne irigyelte volna.

A bika meredten nézte, buta tehetetlenséggel bámulta egy darabig. Végre fel-eszmélt s most már vak dühvei vetette magát a vörös viganóra.

A cigányleány mintha csak erre várt volna, őzgyorsasággal szaladt bele a pocsozóba, neki a zsombikosnak. Rápattant egy zsombik tetejére, onnan a másakra, a harmadikra. Amikor a tiezdikig eljutott, megállott s megfordult.

Kinyújtotta nyelvét a bika felé. — Ide gyere, ha tudsz! kiáltotta, vihogva, szemtelenül.

A nagy, nehéz állat, térden felül süpedve a sárba, bambán meredt rá. Megpróbált előre lépni, de majdhogy derékig nem szakadt le alatta az iszap. Attól megijedt, elkezdett megint kongó-dongó hangon ümmögni s tanácstalanul gyomrozta meg széles homlokával az előtte emelkedő zsombikot.

A kocsislegény megkönnyebbülten csapott a lovak közé; azok horkolva, riadozva rohantak bele a pusztaságba.

Néhány másodperc múlva visszafordult az aranyhaju nő; dobogó szívvel nézte, hogyan szökik a vörös viganós leány egyik zsombikról a másikra, be a lópba.

A bikát már akkor megint szorongatta a törpe gulyás, meg a nagy kutya.

A kocsislegény úrnak érezte magát, hogy elmúlt a nagy baj. Hátrafordult s mintha kitalálta volna, min tűnődik a »nagysága«, így szólt:

— A Zalár tekintetes úr levélhordója volt az; — a cigányleány. Úgy hívják, hogy Hela.

Hela

A nyáron múlt három esztendeje, hogy Zalár a kondori pusztá déli határán húzódo Szivárót járta, ahol a mocsárban sárszalontát keresett.

A nagy pusztaságot itt csekély emel-

kedés szegélyezte; az úgynevezett Homokos, ahol a barkácsiak meg a cégérdiek megpróbáltak szőlőt termelni, de a kísérletnél nem sokkal jutottak tovább. Negyedmért-földnyi hosszúságban húzódott a sovány homok a Szivárgó pocsogója fölött; az elhanyagolt szőlők között széles út vitt s a csendes területen foltokban sűrűsödött néhol a magyar fa, a mindennel megelégedő szívós akác.

A méhészmadarak már vándorútjukra készülődtek.

Július vége felé hajlott az év. Gyöngye, könnyen szakadozó fodrokban úszott az égen néhány felhő. Úgy tetszett, mintha könnyű csipkeshövelbe burkolódzott volna a remek kékség. A légi szövet milliónyi repedésén át bőven hintette le sugarát a nap.

S a méhészmadarak mégis vándoroltak-

Búcsúztak innen; kercegő, egyhangú szólamokkal köszöntötték egymást, mialatt nagy köröket írtak le odafönt. Néha egy-egy íves lendüléssel egymáshoz fordult kettő

s szinte ölekezett. Aztán a homokbuckás táj fölött lassan vonultak tova, vagy leszálltak a nagy melegben kissé megfonnyadt akácosba.

Szép tarka, sárgába, zöldbe, barnába játszó tollok s idétlen hangjok emlékeztetett némileg a kis papagájokra. De egyébiránt testalkotásuk a seregélyéhez hasonlított inkább; míg a libegő, sokszor egy helyben vergődő röpülést s utána a könnyed nekilendülést mintha a vércsétől tanúlták volna el.

Ezek a cifraköntösű vándorok hamar elsietnek tőlünk. Későn érkeznek, korán mennek. Homokos partokba vájt fészkeik környéke augusztus végén már hangtalan; üres már olyankor a fészek.

Zalár, puskával a vállán, nézte-nézte az élénk sürgés-forgásban levő madarakat, aminők a Szivárgó környékén máskor nem szoktak mutatkozni. Itt, az elhanyagolt, elvadult szőlők közt, nem volt nekik való állandó tanya. De a homokon zöldelő oázis megállította őket útjokban. Ott kava-

rogtak a széles út fölött, ahol Zalár ücsörgött, egymagában.

Az út kanyarogva vonúlt az elhagyott, alig lakott szőlőtelepről, ki a nagy pusztára, a hosszan terpeszkedő mocsár mellett. Néhány viskó fehérlett az út szélén, a szőlő alatt, jó távolra egymástól; de embert sehol sem lehetett látni.

Zalár teljesen egyedül érezhette magát a kersegő méhészmadarak közt, amelyek a figyelmét ugyancsak lefoglalták.

Folyvást fölfelé tekintgetve, nem is vette észre, hogy milyen különös karaván közeledik feléje a Homokos végéről.

Féltucat rozoga szekér és kordély nyiszorgott, nagy keservesen haladva, az omlós talajon. Mindegyik ilyen alkotmány fölé piszkos, rongyos vászonból készült ernyő borúit s valamennyi elé egy-egy hitvány gebécske volt fogva.

A dülöngő, támolygó, könnyű kis szekerek ötven, sőt száz lépésnyire következtek egymás után; az így támadt közöket pedig elszórtan, nagy össze-visszaságban,

gyalogszerrel tiporta egy mezítlábas, fekete, fölöttébb hiányosan öltözött had; férfiak, nők, gyermekek, vegyesen.

Sátoros-cigányok voltak. Ki tudja, honnan jöttek; ki tudja, hová mentek. Nincsen hazája az ilyen népnek. Olyan ez, mint a vadmadár, amely a kalitkában összetöri magát; amelynek hiába kínálnak finom vályúcskából minden neki való jót: inkább kiröpül a csikorgó télbe, a viharba, a kietlenségbe, ahol tán éhen vész, de legalább övé a szabadság.

Zalár úgy elbámúlt volt, hogy szinte megrezzent, amint egy sipító, sunyi, alázatos hang ütötte meg a fülét. Az idősebb cigányasszonyok közül előre szaladt valamelyik, hozzá, s amikor már csak két lépésnyire volt, megszólalt Fáraó népének a hanghordozásával:

— Csókolom kezsit-lábát á tekintetes úrnak, ágyik é'kis hágót.

Zalár kivette szájából a félig elszítt szivart s odadobta. A banya úgy csapott le füstölgő zsákmányára, mintha gyémánt-

gyűrűt talált volna. A többiek, ott hátul, észrevették. Elkezdtek sietni mind; kocogtak előre, toposán, kíváncsian.

Nem telt bele két perc s Zalárt az egész cigánytábor körül vette.

Az asszonyok jóval bátrabbak voltak, mint a férfiak; rézgyűrűs fekete kezöket mohón nyújtogatták Zalár felé; dűnnyögő, jajgató, de éppen nem fájdalmas hangon kunyorálfak valamit, akármit; magok sem tudták, mit.

Néhány meztelen csóré-kölyök oda tolakodott eléje. Kidülledő pókhasuk úgy megfeszült, mintha lakodalomból jöttek volna, ahol egy hétre valót zabáltak össze egy szuszra. Borzas, napszítta, fakószöszke haja volt némelyiknek; de azért látszott ezen a paraszt hajszínen, hogy nem lesz tartós, megfeketedik nemsokára.

A vajda felesége egy csomó szurtos kártyát kezdett mutogatni a vadásznak; kínálta erősen szerencsemondó tudományát. Fogatlanul, vigyorogva selypítette: — szíp úr! nagy úr! drágá úr! hádd mondok jövendőt.

A vajda ott ácsorgott mögötte s rátámaszkodott a pejkóra, amely szokva lehetett már az ilyen epizódokhoz, mert megállt a nyiszorgó szekérrel magától is. A bandát vezető vén cigánynak vállig ért a haja, kormos körszakállá pedig úgy benőtte a képét, hogy csak éppen a szeme látszott ki belőle. De ez a szem egy intéssel is tudott itt uralkodni. A férfiak odagyülekeztek a vajda köré, akinek a derekát széles tüző övezte; válláról pedig diónagyságú fényes acélgommbal ékes ködmön lógott le, hány ágú.

Zalár mindezt csak úgy nagyjából látta. Nem törődött sem a hozzá türüszkölődő purdékkal, sem a vén kártyavetővel; valami egyében akadt meg a szeme.

A vajda szekereből, a piszkos vitorlavászon-ernyő alól, egy fej kandikált ki. Egy kékesfekete hajjal dúsan körülvett leányfej. Olyan szeme volt, mint a párducé, amely világít az éjszaka sötétségében is.

A leány fitymálva nézte, hogyan töri

magát atyafisága az idegen vadász úr szivarjaiért. Zalár észrevette, hogy még őt magát is csak úgy félvállról mérte végig a cigányfruska. Kíváncsian fordult a vajdához.

— Ki az?

Az öreg cigány felelet helyett egyet kacsintott a leány felé s recsegő, morgó hangon kiáltotta: Helá!

Zalár a következő pillanatban nemcsak a szemét láthatta a fekete párducnak, hanem a termetét is. A leány egyetlen szökéssel kint volt a szekérből s oly gyorsasággal toppant a vadász elé, hogy alig lehetett megérteni, hogyan tudott a szűk nyíláson, ahonnan kikandított, oly könnyen kiférni.

Fiatal volt, sőt nagyon fiatal. Éppen hogy kidomborodtak rajta a nőies formák. Meztelen válla kissé soványnak sejtette; de egészben véve mégis nő volt már. Minden mozdulata könnyed, hajlós, sima volt; a szellő ingatta vadrózsagaly jutott róla eszébe Zalárnak.

— Hogy hívnak; kérdezte a leányt, alig titkolva meglepetését.

— Helá! — ismételte a cigányfruska s dallamosan nyújtotta el az »á«-t, mintha egy kicsit csúfolódott volna. Nem látszott rajta, hogy valami nagyon meghatja a »ténsúr« közelléte. Pedig a többi mind alázatosan sunyított, még maga a vajda is.

— Micsoda név ez? kérdezte Zalár, félig önmagától s élvezve valamit, amit meg sem tudott volna magyarázni; valamit, amit a fekete fruska látása s hangjának a hallása együttesen szított benne.

— Helená! csendült meg újra a leány hangja, mintha fülemüle lett volna a torokban elrejtve.

A vajda kedveskedő mosolylyal egészítette ki; — mi csak így mondjuk reviden, Helánák!

Aztán intett a leánynak: — táncsolj már egy kevéskét, no!

Hela nem kérette magát. Előre kapta mindakét kezét, aztán kitért karral, negé-

des tartással, mosolygó, lángoló arccal dobbant le a fűre.

A cigányok egy pillanat alatt félkörbe állottak mögötte s zúgó és panaszos, vad és ujjongó danába kezdtek, halkán.

És ekkor olyan valamit látott Zalár, amiért érdemes volt neki ide vetődni ma a véletlen jóvoltából. Látott egy paradicsom-madarat, amely csudafinom, selymes, hullámos, bársony-fekete szárnynyal libeg előtte, hogy oda kérezkedjék a válára. Látott egy darab barna felhőt, amelyet szédülve lehanyatló leányalakban ringat feléje a nyári szél. Egy tengerörvénynyé átváltozott asszonyt látott, akiből már csak a két égő szem emberi, az is lidércfényű; az is igézettel ver meg.

Zalár elnézte volna estig. Akármeddig. S amikor vége volt, az az érzése támadt, hogy talán álmodott s most felébredt.

A ráncosképű jövendőmondó nagyon tolakodott: Zalár odadobott neki néhány krajcárt, hogy lerázza magáról. Arra a sok dade megint vérszemet kapott. Majd

letépték a ruhát róla. Úgy tetszett Zalárnak, hogy a zsebe felé kapkod az egyik, aki mögötte van.

Szeretett volna szétütni köztök, de ezt a leányt nem akarta megijeszteni. Harag nélkül vette le válláról a puskáját s körülshintott vele. Hess!

A purdék nagyot nyiffantak: — Jájj!.. S nagy taszigálás közt loholtak hátrább; bújtak a morék mögé, akik magok is háttal indultak előre. Sehogysem akartak belenézni a puska csövébe.

Zalár csak a tánctól hevült, pihegő, párducszemű leányt bámulta, s minél tovább nézte, annál jobban ragaszkodott egy bolond gondolathoz, aminél bolondabb kevés ötlött eszébe ebben az életben.

Hátha itt fogná? Nem eresztené tovább. Ezt az egyet.

Ha csak pénzbe kerül, azt engedi a módja. Milyen különös vadászat lenne akkor a mai. Hogy irigyelnék sokan, akik ezt az ezeregyéjszakai zsákmányt látnák.

Vitte a képzelete. Láta magát, hogyan

díszeleg ezzel a boszorkánypillével; hogyan köt a nyakára kék bársonyszalagot, hosszút, amelynek a szabad végét ő fogja majd, úgy vezeti ezt a forró égövi, gyönyörű jószágot.

Nekihevült a hóbotos tervnek s mintha már alkuban is lenne, ráförmedt a vajdára: hogy adod?

A vén cigány nem értette. Kimeresztette a szemét s bámult.

— Megveszem tőled ezt a leányt, add el, szólta Zalár, parancsoló, követelő hangon.

A cigányok közt halk moraj támadt. A méhészmadarak csapatosan keringtek e pillanatban a karaván fölött, lenéztek a magasból, úgy kercegetek. Zalárban bizony most szunnyadt a vadász-szenvedély, a méhészmadár úgyis csak ornithologusnak való. De azért jól tudta, mit csinál, amikor hirtelen odakapta a puskát, ahol a tarka madarak zajongtak s gyors kézzel lepörkölt közülök egy párt.

A sok cigány mind oda rohant, ahová a széptollú madarak leestek. Ott marakod-

tak rajtok. Nem maradt más a helyén, mint a vajda, meg a leány, meg egy serkedő bajuszú legény, akinek éppen most akadt sürgős dolga a pejgó körüi.

— Add el nekem a leányodat. Kell érte egy százas?

A vajda az első ajánlatra csak mosolygott az imént. Most elkomolyodott. Maga is megijedt. Egy százas!... A lelke fenekén fölkiáltott rá: jájj!

A cigányok amott megosztottak valahogy; kezdtek visszaszálingózni. Zalár türelmetlen volt, sietett. Addig akarta ütni a vasat, amíg meleg.

— Ha nem töprengsz tovább, kapsz ráadásul még egy százast, — sürgette a vajdát.

De már erre a szóra odacsapta ócska kalapját a vajda.

— Náncságos hercseg úr! kiáltotta a képéből kikelve; de nem fejezte be, hanem a leányhoz fordult. Helá! üvöltötte s a nyakába borult.

A leány elhalványodott. Mozdulatlanul

álta, hogy a vajda ölelje, simogassa s azalatt egyre beszéljen hozzá — *cigányul*.

Zalárnak nem tűnt föl, hogy a karattyolás alatt, a cigány szótól, hogyan múlik el a fekete szépség sápadtsága; arra sem ügyelt, hogy a cigányok mind oda fülelnek; tátott szájjal lesik, amit a vajda mond. Egy sem búsult, inkább vidám volt mind, pedig a nagy búcsúztatásból tudhatták, hogy itt marad közülök valaki: mindnyájok szemefénye.

Egyetlen egy volt, aki sehogyszem tudott együtt örvideni az örvidőkkel. A kicsi, fekete bajúszos legény. Lehorgasztotta a fejét s úgy oldalgott Zalár felé, sötét tekintettel, mintha rosszban törné a fejét.

A vajda arra is cigányúl szolt rá. Zalár nem értette, de kitalálta a hangjából, hogy korholja, szidja. Arra a legény fogcsikorogva fordult vissza.

Zalár kivette a tárcáját. Most ^bevált jó szokása, hogy nem járt-kelt pénz nélkül sohasem. Volt annyija, amennyi kellett; odalökte a bankókat a vajda lába elé; a vénség

hirtelen rájok toppant, nehogy a szél mar-
koljon beléjük.

Aztán fölcihelődött a karaván s nagy
zűrzavarral, sikogással-vihogással készült
tovább.

Amint elindultak, vissza sem igen néztek
többet.

A fekete leány ott állt az út közepén
s nézte a távozó atyafiságot, hogyan halad
a Szívárgó mentén, egyre messzebb.

A kis purdék nagy lubickolással csosz-
szantak bele egy helytt a mocsár szélébe:
ott fehér házi rucák úszkáltak, azok között
szerettek volna kifogni egy párt.

Nem sikerült a vállalkozás. Beúsztak a
rucák a nád közé; onnan hápogtak ki,
mintha kacagtak volna.

Már elérték a kanyarodót a cigányok;
már az utolsó kordély is befordult a pusztai
útra, ahol nemsokára eltűntek szem
elől mindnyájan.

— Hela, — szólt ekkor Zalár szelíden
s gyöngé mozdulatot tett, hogy megsimo-
gassa a leányt.

Amíg látni lehetett a gyanús, kósza hadat, addig nem akarta megsajgatni ezt a hozzájuk tartozó szívet. Ha sátoros cigányé is: csak szív az. Ki tudja, mi hullámszik benne e pillanatban. '

— Hela! — ismételte.

A leány a hívásra megrezzent; vadul, félénken, sokkal félénkebben, mint amíg a társai itt voltak, bámúlt Zaláira s félre kapta a kezét.

Zalár lassan, hízelegve közeledett feléje, oly óvatosan, mintha egy fürge pillangót akarna elfogni.

Már csak egy kicsi mozdulatot kellett tennie, hogy megérintse a cigányleány sima, puha bőrét.

Ekkor nagyot szökött hátrafelé Hela.

Igazi párducugrás volt az. Félig már elfordult Zalártól, aki azt találgatta magában, hogyan édesgesse közelségébe a megriadt teremtetst.

Hiába ismételte megnyugtatóssal, kedveskedéssel: Hela! a cigányleány tudta, hogy csak addig szabad, amíg senki hozzá

nem nyúl. Ösztönszerűleg hátrált tehát a vadász elől, aki több engedelmességet remélt s kissé türelmetlenkedett.

Most gyorsan odakapott a leány karjához, hogy végre elfogja. Csak ez kellett a rebbenős lepkének. Megfordult mint a villám s futott, futott, ahogy csak bírt, a cigánysereg után.

Zalár egy pillanatig sóbálványnya meredve állott; azalatt a leány nagy előnyt nyert. De két másodperc múlva már nyomában volt a szökevénynek, akit jog szerint a magáénak tartott, mert megvette. Talán az apjától, talán mástól, aki igazság szerint senkije. Van is ezeknek valakijük. Eleinte azt hitte, hogy könnyen utoléri, de csakhamar belátta, hogy egy valóságos gazellát üldöz. Hela könnyű volt mint a szellő; ő neki pedig cipelnie kellett vadászpuskáját s tölténnyel megpakott nehéz tarisznyáját.

Ugyancsak nekirúgatatott hát. Ha kiérnek a pusztára, a nagy sivatagra, ahol a nádas szélén vonul a karaván, ott már

nem ő az úr. Ott az a két tucat bandita agyon is verheti; meg is teszi. Az már nem lenne hősie, ha ész nélkül keverednék valami végzetes bajba. De kinevetetni sem akarta magát. Bárhogy szorította, a távolság egyelőre nem fogyott köztök. Belátta, hogy addig nem sokra megy, amíg ki nem fárad a leány. Akkor majd alább adja.

Egy kiszögellő kákacsomó mögül, éppen Hela mellett, kiugrott valaki az útra. Megragadta az elsurranó leányt s új erőt öntve belé, vitte magával, futva.

Zalár ráösmert. A kicsi feketebajúszos legény volt, aki eszerint hátramaradt. Most értette meg csak, hogy mű csacsoghatott a vajda annyit cigányúl.

Most már haragudott. Most már visszaveszi a jószágát akármi lesz is. Hisz' ezek összebeszéltek, hogy bolonddá tegyék

Edzett és erős volt. Elég fiatal is; jóval közelebb a harminchoz, mint a negyvenhez. Bírta a fáradságot. Atléta-

módra, hosszú, szabályos szökésekkel iramodott a szökevények után. Föltette magában, hogy a rogyásig üldözi őket; hogy közéje rohan érték az alattomos cigánytábornak is.

Aligha erre nem került volna a sor, de a véletlen kedvezett Zalárnak. Látta, hogy nagyot botlik a leány s hogy néhány lépés után már csak sántítva próbál tovább futni.

A legény meglassította rohanását, hátra-nézett s amint meggyőződött róla, hogy most már semmi sem használ, utoléri őket a vadász: valami fényeset rántott ki tüsszőjéből. Egy keskeny, hosszú kést.

— Vagy úgy! dörmögte Zalár. Eszébe jutott, hogy lankaszterét kilötte volt. Hamarjában hát újra megtöltötte, meg sem állott aközben.

Már csak néhány lépés volt köztök.

Hela nem bírta tovább; megállt s leroskadt a mocsár szélét borító puha, nedves fűre.

A cigánylegény megmaradt mellette

egy szempillantásig, mint ahogy a lelőtt madárhoz leszáll a párja; de egyet gondolt, nem várta be Zalárt. Beleugrott a mocsárba, meg sem állott a zombikosig; ott egyik földpúpról a másikra ugrálva menekült, gyáván és okosan Ösztöne megsúgta, hogy a vadásznak azon az úton nem lesz most kedve utána menni; van más valaki, akivel törődjék.

Zalárnak eszeágában sem volt, hogy a kis cigányt üldözze. Szelíden ült le a szegény szepegő sánta leány mellé, aki már nem mert riadozni s nem is ellenkezett.

Elkezdte simogatni, gyöngéden bátorítani: ne félj, Hela, ne félj!

Emlékek

A kondori tanyán, az urasági ház tövében, van egy nagy kert, amely jobban hasonlít vadonhoz, mint művelt területhez.

Legalább is húsz holdon nyúlik el, s az elejét kivéve, ahol mégis csak van

nyoma gondozásnak: mindenütt egybefolyó, gazos, csalitas. Némely pontja szinte járhatatlan, olyan sűrű. Hatalmas tölgyek vannak benne elszórtan, amelyek környékén aztán akad egy-egy tiszta folt; itt-ott útnak is van nyoma. A vén, lombos fák alatt néhol rozoga padok terpeszkednek; vagy fatuskóból faragott karosszékek, amelyeket körös-körűi ellepett már a korhadástól eredő barnaság.

Ha az ember keresztül csörtet a csaliton, rábukkan véletlenül egy darab felásott földre, ahol konyhára való vetemény terem. A gaz elárasztja azt is. A magas paszulykaróra éppúgy felkúszik a paszuly indája, mint a futókáé. Sok a paraj mindenütt, meg a bogáncs. A gaz közt elvadult gyöngytyúkok lapúlnak meg, s ha véletlenül fölveri őket valami, olyan robajjal s rikácsolással szállnak arrább, hogy szinte megrettentik az embert.

Mindenütt némaság s elhagyatottság uralkodik az egész nagy kertben. Nem is jár bele más, mint néhány nőcseléd, aki

a veteményes részeken böngész, tallóztat; meg a hetes, aki a fűvet s a lucernát kaszálja időnkint.

Gyümölcsfa van elég; de a tizedik sem terem. Minden erőt elszí a fától a gaz, ami a legnagyobb következetességgel borítja a talajt. A málna szinte vadon terem, amikor ideje van; most már, így szeptember felé, csak elkésett málnaszemek piroslanak a keshedt, barnuló levelek közt; az is savanyú, csenevész mind; még a seregélynek sem kell.

A kert nincs bekerítve sövénynyel, de mély árok veszi körül, amelyet lazán dobáltak tele tüske vesszővel. Aki rálépne, lesüppedne a föld alá egy ölnyire s onnan ki nem tudna kapaszkodni a millió apró szuronytól, amelyek legkisebb mozdulatára is megvéreznék.

Virág sehol sincs máshol, mint a ház előtt, ahol néhány nemes fajtájú rózsabokor díszük; de amellet megfér aztán minden egyéb, vegyesen, rendszer nélkül.

Karcsú georgina hajladozik a rózsá-

bokor mellett s piros-vörös, egészséges fejét elbizakodva emelgeti, mintha hencvegve kötekednék a halvány rózsával: ki szebb no, pajtás, mit gondolsz?!

A virágágyak szélén nagy összevisszaságban tarkállik a báglyadt őszirózsa; sok van belőle, s a fehér, meg a lila uralkodik közte, szelíden, szerényen.

S hogy tökéletes legyen a henye kapkodás: a virágágyak sarkán magas napraforgó nyújtózik helyenkint. Van amelyik javában virágzik s remek sárga karéjával kibékít azért, hogy úgy nem illik ide. De némelyik már régen elhullatta aranyszirmát, s maggal telt, széles kerek fejét nehézkesen fordítja lefelé a földnek.

Ide pedig, ebbe az elvadult világba, az úriház üvegajtós terraszáról lehet bejutni. A cselédség messze, az istálló mellett, jár be egy kis ajtón, amit kívülről el szoktak reteszelni.

Valamikor gyönyörű park lehetett itt, ezt sejteti még a nagy rendetlenség is.

Zalár Gedeonné, a mostani uraság

nagyanyja, itt élte le egyhangú, szomorú napjait, attól fogva, hogy alig huszonnégy éves korában özvegyen maradt.

Szép asszony volt Zalár Gidáné s az ura nem tudta levenni róla a szemét egy pillanatra sem. Pedig ilyformán volt a szemének dolga elég, mert sokan jártak a házhoz, nemcsak a környékről, hanem messze vidékről is. A krónika szerint bizony több volt a férfilátogató, mint az asszonyféle, s kivált Dali Balázst lehetett gyakran látni, amint a pér-kevei irányból erre lovagolt remek sárga lován, a kondori pusztára.

Dali Balázs is megérdemelné, hogy regényt írjanak róla; hisz' ő maga, ha nem írta, legalább csinálta, átélte a regényes dolgokat, ahol csak lehetett.

Nem tudni mi történt, mi nem; de a kondori puszta ura azt mondta egyszer ennek a barátjának: — Tolvaj járt a kertemben az éjjel Balázs pajtás. Ott láttam a csizmája nyomát ma hajnalban a feleségem ablaka alatt. Szerencsére

magas ám az az ablak. De azért nem venném tréfára, ha akár csak a nyomot is meg kéne még egyszer pillantanom a tájt. Jól tennéd tán, ha te is ügyelnél s ott vernéd végig a gazfickót, ahol éred. Mert én bizonyosan így fogok vele cselekedni, ha egyszer elcsípem.

Dali Balázs rákvörös lett erre a szóra s foghegyről felelte: — Aki a magáét tolvaj gazdától lopja vissza, nem gazember az, Gida.

Értetni kellett ezt a virágnyelvet. Zalár Gedeon megértette. Valamikor, mielőtt még ő megkérte a világító szemű Rostonyi Ella kezét. Dali Balázs, próbálkozott ott, de kikosarazták a leány rátartós szülei.

A két férfi azután egy szót sem szólt egymáshoz, hanem rábízta a pisztolyaira, hogy azok mondják el a többi mondani valót.

Zalár Gedeonnak az a pisztolylövés volt utolsó szava ebben az életben. Az után már a fiatal özvegy mély gyásza következett. Hogy *tiszta* volt az asszony,

azt eléggé bizonyította azzal, hogy Dali Balázsnek mindörökre el volt azután tiltva a kondori pusztá; a szegény szép asszony pedig eltemette az urát ebbe a nagy kertbe, két nehezen növő fenyőfa közé, iszalagos, vad komlóval befutott lugas alá; állított föléje egy sziklatömböt, roppant nagy terméskövekből, s a kövek közé beékel-tetett egy sötét márványlapot, amelybe feketén volt bevésve ez az egy szó. *Édes!*

A hogyan egymást szólították.

A kőtömb s a szívetremegtető fölírás a fekete márványlapon, most is megvan; ámbár azt senki sem olvasgatta már azon-túl, hogy az özvegyet is melléje tették az urának, ahogyan kívánta volt halála esetére.

Zalár Gedeonnak egyetlen fia maradt, a kis Zsolt, aki hamar elkerült a csendes pusztáról, ahol búskomorra kellett volna válnia a szakadatlan gyászban.

Úgy nőtt föl, messze az édesanyjától, aki nem bírt elszakadni attól a kőhal-masztól s a mellette örökdő két fenyőfától.

Sohasem tudta megtanulni a fiú, hogy

mi a honvágy, mi az igazi otthon. Hazája lett lassankint az idegen világ. A néma pusztától fázott. Mozgás, sok élet, zaj kellett neki. Közöny és ridegség keveredett össze a szívében. Semmi sem érdekelte más, csak a jó élet; a nagy város lázas izgalmai. Megházasodott annak idején, szív nélkül, szokásból. S amikor egyszer, egy zimankós novemberi hajnalon, lóhalálában hívták haza a kaszinó kártyaszobájából, azzal a hírrel, hogy fia született: hányiveti hangon, anélkül, hogy a gusztálást abban hagyta volna, így kiáltott föl: — Gbadta kölyke! nem várhatott még legalább egy órát? Most én hagyjam abba miatta a játszmat, amikor éppen jár a kártyám.

Ettől az embertől ugyan elárvulhatott a kondori kert, ahova az anyja minden gyönyörűt összehordott volna. Ennek ugyan eszébe nem jutott, hogy ellátogasson a két fenyőfához, a hol a mindjobban begazosodó sűrűség közt kimondhatatlanul bánatos magányban pihentek azok, akik egymáshoz csak így szóltak valamikor: *édes!*

Ha lement is néha Zalár Zsolt az apai birtokra, nem tette be a lábát az elvadult kertbe; megnézte sebtében a gazdaságot, úgy mutatta, hogy nagy szakértelemmel s érdeklődéssel vizsgál végig mindent, nehogy a gazdatisztje vérszemet kapjon s túlságosan sokat merjen lopni. Aztán sietett vissza Budapestre, onnan is tovább: ki a külföldre, ahol könnyű volt elvernie a kondori pusztá jövedelmét.

Zalár Jenő, a pusztá mai ura, ennek az embernek a példáját látta egész gyermekkorában; sőt még ifjúkora javarésztében is.

S amikor ő idekerülhetett, ebbe a nap-sugaras és mégis annyi mélabút rejtő környezetbe: már akkor meglett férfi volt. Férfi, akit meghurcolt s összekínzott az élet. Aki élete legszebb idejében, harminc éves korában, megtépett lélekkel csak egyre vágyott már: arra, hogy pihenhessen.

Ridegszívű apja félig-meddig kitagadta, magától végkép eltaszította volt.

Már nem is a vitorlájától megfosztott

hajóé volt a pályafutása, hanem a nyomorúságos deszkaszálé, amelyet legfőlebb. a vízbefülő tart elég jónak arra, hogy a végső reménytelenség hatása alatt bele fogódzék.

Végzet lebegett fölötte, amely megsemmisítéssel fenyegette, s amelynek az átkától csak egy váratlan eset mentette meg.

Meghalt az édesapja, akitől bensőséget, gyöngédséget sohasem tapasztalt. Aki legfeljebb abban tudta volna örömét találni, ha fiában magához mindenképp méltó utódra lel, olyanra, aki pajtása, cimborája, s aki már kölyökkorában sejteti, hogy valamennyi eddig élt Zalárt túlszárnyal egykor a virtuskodások minden fajtájában.

Ó, be keserves idők előzték meg az apja halálát!

Első esztendeje volt annak, hogy beleült az örökölt birtokba, amelytől, hogy mindenkorra el nem búcsúzott már, igazán vak véletlen volt, semmi egyéb

Csak a tavasz óta került haza erre a délibábos rónaságra. Alig néhány hónapja

hogy mélézásra hajló lelkületével megint bújhatta itt a susogó nádast, a szikes mocsártól kezdve, végig a Szivárgón, ahol bölömbika ijesztgeti a langyos esték csöndjét.

S a méhészmadarak vonulása idején történt, hogy elfogta Helát a Szivárgó partján és vitte haza, a kondori pusztára.

Maga sem tudta, miért.

Túlzásokra hajló, minden hirtelen támadt szándékához makacsúl, szinte csökönyösen ragaszkodó fejéből már oszladozott a bolondos mámor, mihelyt vége volt a regényes helyzetnek; mihelyt elmúlt a pillétánc hatása s aztán a rákövetkező hajsza, amelyben megtörténhetett volna, hogy egy boszút lihegő, párját féltő cigány lekéseli.

A párját féltette az istenadta! Ez a gondolat nem ment ki többet az agyából. Hiába nézte a leányt, hiába mondta magában százszor is: »igazi fekete rózsá« határtalanul butának és lehetetlennek tartotta már, hogy ő, a nemes úr, aki patyolatba takart illatokkal élt valamikor, most

arra vetemedjék, hogy vágytársa legyen egy sátoros cigánynak.

Mire Helával a tanyára érkezett, már csak úgy nézte, mint bármelyiket a cselelése közt. Csak annyiban érdekelte már a cigányleány, mint egy vadmadár, amelynek a megszelídítése időtöltésnek megjárja néha.

Cgy is eresztette be a kert virágai közé, mintha egy roppant nagy kalitkába zárna: hadd szokja meg ott lassan a fogóságot.

Ha az öreg Eszter, a ház kulcsárnéja, akire Helát bízta, kétségbeesetten jött hozzá és siránkozva panaszkolta, hogy a cigányleány már megint sehhol sincs: Zalár mosolygott, füttyentett Bulinak, öreg vizslájának s elindult vele, hogy megkeresse a vadmadarat, akár ha igazi lett volna.

Bull, a hűséges, játszott ezzel a földattal; hisz Hela a körülárkolt kertből ki nem juthatott semmikép sem. A kertben egyet kanyarodott Bull Zalár körül, aki

már rászoktatta erre a különös fajtájú vadászatra, s kevés keresés után gyönyörű biztossággal kezdett húzni valamely irányban. Bizonyosra lehetett venni, hogy ott van Hela, vagy a legsűrűbb vadkomló közt, vagy az áthatolhatatlan köszméte-bokrok tüskéi közt.

Még ha fára mászott is a cigányleány, nem ért neki semmit. Bull megállt annál a bizonyos fánál s fölszimatolt rá. Zalár csakhamar fölfedezte a »fekete rózsát,« aki hol egy nagy diófa lombjai közt, hol a kőhalmot őrző fenyőfák egyikén nyílt akkor.

Utóbb már csak azért bújt el Hela, hogy multsága legyen Zalárnak a bolondos keresésben.

Ő maga is örült, ha a gazdája ily módon fölfedezte s aztán nevetve csalogatta elő.

A vadmadár — úgy látszott — eléggé megszeliődött.

Már nem is őrizték. Már szabadjára mozoghatott a tanyán, sőt az egész pusztán.

És ekkor egyszer nagyon is eltűnt.

Hiába sipította Eszter néni napestig a nevét: Hela! Hela! — Hela nem jött elő. Hiába kutatta végig Zalár Bullái a kertet: a vén vizsla nyugtalanít], türelmetlenül száguldott ide-oda s végre is hangos, panaszos, elégedetlen bőgésben tört ki. Nem tudta fölfedezni a cigányleány nyomát.

Elveszett egészen.

Zalár még a Szivárgót is átkerestette a szikes mocsár pákászaival: azok sem akad- tak nyomra sehohsem.

Hol is lenne ott nyoma egy kicsi leány- lábnak, ahol cuppanó sár s loccsanó víz borúi minden lépés fölé.

Néhány hét múlva kint bolyongott Zalár a kondori tarlókon. A síkság azon a részén, egészen kopár volt már; a ter- mést rég behordták róla; de a szérüs- kertben még folyt a cséplés; a nyolc ló- erőre járó gép zúgása, dohogása végig- rezdült a pusztán s egyhangú zenével kíséerte a gazdát, aki mellett elválhatatlan

társa, a hű öreg Bull, szimatolva ballagott akkor is.

Egy farka házigalamb röpködött a széles tarló fölött. Néhol leszálltak s szorgalmasan szedegették össze az elhullott magvat; aztán nyugtalanul keltek szárnyra megint s tétova keringéssel vonultak arrábl), szerencsét próbálni. Zalár észrevette, hogy van köztök egy, amelyik mindig utolsónak száll le, és sem a levegőben, sem a földön nem keveredik össze a többivel. Egy hamvaskék, magányos vadgalamb volt az, megösmerte.

Arra fordult, amerre a galambok éppen leereszkedtek. A tarló elég magas volt, hogy eltakarja a közte bujkáló szárnyas hadat. Csak a fehéreket lehetett látni messziről is. Még vagy százötven lépésnyire volt tőlök Zalár, amikor az az egy újra felszállt, elkezdett emelkedni s egyenes irányban indult neki a végtelenségnek, oly gyorsasággal, amiből kitűnt, hogy nem köti ide semmi többé; búcsúzik innen, talán mindörökre.

Zalárnak eszébe jutott valaki, aki szakasztott mása ennek az eltűnő vadgalambnak. A cigányleány, Hela.

— Vájjon megvan-e még; él-e? — gondolta, eltűnődve. Csak ez az egyetlen kérdés érdekelte, aggasztotta.

Ezt kérdezték a tanyai cselédek is, de egyre ritkábban.

S amikor mindenki kezdte már elfeledni, akkor előkerült Hela-

A jó isten tudja, hol járt. Hiába faggatták, nem vallott, csak mosolygott.

— Itt vagyok, jól vagyok; mondta azzal a bátorsággal, amiből kiérezett, hogy nem tart büntetéstől. Miért is büntették volna? Dolgot nem mulasztott, dolgozni nem tudott. Csak arra való volt, hogy néha mulattassa az *urat*, a gazdáját, akit lassn-kint megszokott; akihez ösztönszerűleg vonzódott, mint ahogy a gyöngye mindig vonzódik az erőshöz, akitől védelemre számít.

Ha Zalár a csöndes kert valamelyik zugában olvasgatott, álmodozott: megzör-

rent néha mögötte a bokor s a Hela fekete-piros, mosolygó arca kandikált ki a lomb közül.

Kijött a gyepre, nesztelenül, mintha önmagának az árnyéka lett volna, s elkezdett eleinte lassan, ütemesen, bájosan lejtve forogni; fölemelt kézzel, mint a táncoló dervisek; aztán meztelen kicsi lába könnyed, lenge szökéssel olvasztott bele a gyorsuló forgásba valami buja táncot, amire soha senkisésem tanította, amit Zaláron kívül soha talán még senki sem látott; s halkán, zümmögve dalolt hozzá maga, hogy azt hihette volna az ember: íme, a lombok titkos tündérzenéje szól.

S aztán egyszer csak megint eltűnt. Megint nem látták heteken át a kondori pusztán. Nem volt nyugta, nem volt maradása egy helyben; hajtotta kóbor természet, sátoroscigány vére.

Egyetlen egy feladata, volt, amikor hazajött. Ő hordta a postái Cégérdről Zalárnak. Erre büszke volt; ezt mint fontos bizalmi küldetést tekintette s nem volt

rá eset, hogy ebben valaha pontos ne lett volna.

Miután három évet így töltött nomád bizonytalanságban, ijesztő szabadságban, mint a széki mocsár bujdosó szelleme: elkövetkezett az a bizonyos nap, amikor a Sárdy Tamás aranyhajú vendégét megmentette vakmerőségével a törpe Sámson vad bikájától.

Alkonyatra, a zsombikoson át rövidítve meg útját, beállított a levéllel Zalárhoz.

Az erős, nagy férfit remegés fogta el, amikor a címiratot megpillantotta.

Majdhogy a levelet is össze nem tépte, úgy szakgatta föl a borítékot s zavaros elmével olvasta ezt a pár sort:

Megtaláltalak végre, Jenő. Nem bírom ki tovább; jövök hozzád. Sárdyéknál vagyok; de az Isten nevére kérlek, el ne áruld magadat egyelőre. Úgy kell először találkozoznunk, mintha idegenek volnánk. Majd meghalok érted.

Nóra.

Nóra

A barkácsi állomásról jövő négyes fogat befordult a csellói kastély porondos udvarára s a Gidrán-csikók úgy toppantak le a folyosó feljárata előtt, mintha cövekké váltak volna.

Gyurka kocsis feszesen ült a bakon s balk sziszegéssel csittította a megizzadt lovakat, amelyek már úgy neki szélesedtek, hogy egy csördítésre a harmadik pusztáig is elszaladtak volna.

Sárdy Tamás a lépcső alsó fokán állott s mosolygó arccal, mindakét kezét magasra emelve, örvendezett a kedves vendégnek. De öröme sem tartóztatta vissza, hogy amint az agyonhajtott csikókra esett a szeme, így ne kiáltson föl magában: »gazemberi«

Nem kell mondani, hogy ez a becsület-sértés Gyurka kocsisnak szólt. Máskor tán nagyobb baj is lett volna a dologból, de most nem illett lármát ütni a szép asszony előtt.

— Isten hozta báróné, isten hozta, — kiabált Sárdy papa. Csakhogy ide kaptuk! Tudom azt az egyet, hogy nem is eresztjük el egyhamar. Ezzel sietett a kocsihoz; nyakra-főre szíveskedett a vendégnek; karon fogta s cipelte föl a folyosóra, ahol a felesége, meg a leánya várt rájuk.

Tera mama jóságos tekintetű, negyvenötven év közt levő nő volt; kissé hízásnak indult már s párnás arcán egyetlen ráncot sem lehetett volna fölfedezni. A haját simán viselte, ami némileg falusias külsejűvé tette. Egyeneslelkű, szigorú erkölcsű asszonynak látszott már az első pillanatra. Olyannak, akinek semmiféle léhaság iránt sincs érzéke.

Erről tudná is egyetmást mondani a kedves ura, Tamás, aki, ámbár a harmincon túl levők is kezdték már bácsizni, sehogysem engedett még a negyvennyolc-ból. Tetszelgő volt ez az öreges ember a naivsáig. Szerette kicsípni magát, mint a legények; öszülő ritka haját középütt választotta el s az unalomig tudott babrálni

azzal, hogy jó helyen legyen a választéka. Állát kiborotválta, bajuszát brillantinnal kente, zsebkendőjét állandóan beillatozta. Az asszonyok körüi pedig mindenkor kész volt legyeskedni.

Áldott jó felesége nem féltékenységből, hanem az öreg hiú ember érdekében szólt rá néha: «Ugyan-ugyan Tamás!» Ilyenkor Tamás rendesen ideges mozdulatot tett, mint a jóvérű csikó az égő tapló szagától. Hisz' az ösmerősök közüi mindenki tudta már, mit jelent az, amikor Tera mama csóválni kezdi a fejét.

Irénke tulajdonkép egyikökre sem ütött.

Szép kis leány volt, a se nem szőke, se nem barna fajtából. Szántovayné, az öreg kegyelmes asszony, aki ezelőtt vagy tizennyolc évvel keresztvízre tartotta, olyasmit beszél, hogy szakasztott a nagy-anya. Annak volt ilyen okos szeme, ilyen hamis vonása a szája körüi; fűzött sosem látott dereka is annak volt ilyen karcsú. Hát annyi igaz, hogy az édes mamája nagy egyszerűségét nem imádta ez a vá-

rosban nevelkedett fruska. Frufru kellett neki, meg rizspor. Mert ez *divat* s a divat elég nagy úr arra, hogy ne lehessen ellene tenni.

Sárdy azt vette észre, hogy a faképnél maradt. Az aranyhajú asszony gyorsabban akart haladni s magában szaladt föl a nénihez, akivel nyomban össze is csókoldzott. Aztán a kis leányhoz fordult. — Te Irénke vagy, úgy-e? kérdezte, örvendő, kacagó kedveskedéssel. Te *akkor* nem voltál anyuskáddal, de azért ösmerlek ám. Sokat beszélünk rólad s én már régóta szeretlek. Úgy-e nem haragszol, hogy mindjárt tegezlek? édes!

Az ilyen gyors barátkozás csak nők közt lehetséges. Hát még az a véget nem érő ölekezés, ami az ilyen szónoklatra mindjárt következik!

A vendég észre sem vette, hogyan szedi el tőle a kalapját s napernyőjét a házigazda. De még azt sem látta meg, hogy egy különös alak, aki Tera néni mögül igyekezett volna előre jutni, már

harmadszor üti össze a bokáját, meghajtja magát s így szól: «van szerencsém magamat . . .»

De sohasem jut el a bemutatásig, mert mindenki mással van elfoglalva.

A különös alak egy köpcös férfiú; gömbölyű, jó nagy feje van, amely a saját súlyától hol egyik, hol másik oldalra billen. Ez a kerek fej rövidre nyírt sörtével ékes. Egyébiránt gyors mozdulatú ember az illető; egy kicsit ragyaveréses, ami szinte illik is neki. Már azt igazán nem lehet kívánni, hogy sima, fehér és piros legyen az ilyen ábrázat.

— Van szerencsém magamat, — kezdi újra, de megint rosszkor, mert Tamás éppen a vendég úrnő kis kabátjával csörtet el előtte s e közben félretaszítja. Az alak mindazonáltal nem tágít; most már dühös és olyat szökell előre, hogy majd feldönti az alkalmatlan házigazdát. Nem is kezdi már előlről a mondókáját, hanem elsüti a végét.

— Bemutatni! — kiáltja hangos szóval,

s bosszúsan pislogva Tamásra, hozzáteszi:
— Én Szikra Pista vagyok.

A kis leány nem állhatja meg, hogy hanyasan föl ne kacagjon. Jézus! Pistuka bácsit majd el is felejtették.

— Rokonunk, — felügyelő a gazdaságban, egészíti ki Sárdyné a bemutatást. Volt katonatiszt és . . .

— Nagy lócsiszár, — vágott közbe Tamás a háttérből. Minden lovamat agyonhajtja. Csapni való kocsis, de jó ember. Iszen majd meggyőződik róla a báróné.

A kerekfejű úr öntelten mosolyog. Neki jól esik ez a körülírás. Meghajtja magát s egyelőre távozik. Vacsora előtt még el kell intéznie egyetmást annak, aki felügyelőséget vállal a gazdaságban.

Hanem alighogy a vacsorát feltálalták, megjelent s ugyancsak megnyílt a szája.

— No de kérem, méltóságos báróné asszonyom; ej-ej, ki is hallott már ilyet?! Milyen könnyen baja eshetett volna azzal a bikával. Nem tréfa az ilyesmi, tessenek elhinni.

A bárónénak csak most jutott eszébe, hogy az úton micsoda veszedelem lényegétté. Amíg Irénke körülhordozta a kastélyban, nagyon megfélelkezett miieden egyébről. Most aztán maga előtt látta megint azt a hátborzongató csúf állatot, ott, a széki mocsár szélén, s megrázkódott.

— Igazán nagyon féltem, — mondta.

Téra mama követelte, hogy neki mindent mondjanak el. Pistuka bácsi aztán el is mondta, amit ő tudott, ő neki Gyurka kocsis vallott, akinek az izzadt lovak miatt volt egy kis szorongása.

— No bizony, ilyenkor nem lehet kímélni a lovat, — förmedt Tamásra, aki pedig egy szót sem szólott; inkább még ő is megnémult az ijedtségtől.

De amikor a cigányleányról kezdett beszélni a jószágfelügyelő, már azt nem engedte ál neki az aranyhajú asszony. Abba beleszólt. Isteni volt, mondta, érdekes, regényes! — Mintha egy nagy vörös pillangó libegett volna a dühös bika előtt. Csak mi féltünk, — ő nem.

— Ért az az ilyesmihez, hiszen bűbáj van a szemében, — jegyezte meg a kerekfejű ember, fontoskodva.

— Szeretném megösmerni, — szólt a báróné érdeklődve.

— Lesz rá alkalma bőven, azt hiszem, — mondta Tamás. Eleget kóborol, hol itt, hol ott; három vármegyében mindenütt otthon van. Nyughatatlan, mint a vándormadár.

— Ne bántsd Helát, apus; tudod mennyire szeret engem, szólott Irénke, a? elkényeztetett gyermek duzzogó hangján. Aztán Nórához fordult, úgy ismételte: bizony, nagyon szeret.

A holdvilág gyönyörűen sütött, s vacsora után az egész társaság lement a verandáról a kertbe.

— Emlékszik báróné, mikor abban a cseh fürdőben oly önfeláldozással ápolta szegény jó feleségemet? Az Isten küldte önt nekünk akkor. Férfi nem ért az ilyesmihez, s te, Irénkém, még az intézetben voltál, — mondta Tamás.

Megragadta az alkalmat hálája különös kifejezésére s ezen a címen néhány csókocskát nyomott a báróné kezére.

— Ugyan-ugyan, Tamás! szolt Tera mama, aki mindjárt észrevette, hogy a nagy köszönet mögött még valami egyéb is rejlik. De nem foglalkozhatott tovább az ura nevelésével, mert valami történt, ami a tréfára hajló hangulatot egyszerre tönkretette.

Iréнке a nyakába borúit a bárónénak s egy darabig úgy csüngött rajta, szónélkül, aztán hirtelen támadó ösztönnel le-térdelt eléje és sírva csókolt neki kezét.

Az aranyhajú asszony megijedt.

— Az istenért, Iréńkém! — mondta izgatottan, s fölemelni igyekezett a leánykát a földről.

— Még meg sem köszöntem, lásd, — mondta a kis leány, csöppet sem rejtegetve megindulását.

Tera mama halkán mormolta: édes kis leányom, — és a zsebkendőjét rászorította a szemére.

Megtelt a levegő illattal, annyi volt a virág mindenütt. Ünnepi csönd honolt a környéken.

— Istenem, — mondta a báróné röstelkedve, — hisz az csak nem életmentés, ha az ember néhány vizes borogatást rak egy szegény lázas fejre.

— Nono, már abba nekem is van szavam, tud az én fejem fájni, — hivatkozott Szikra Pista, a kiszolgált katonatiszt, némi hengegessel.

Tamás iszonyodott az érzelgéstől s feszengve próbálta más tέρre vinni a beszélgetést.

— Azon a napon, amikor a bárónéval megösmarkedtünk, tudod mama? te akkor siettél volna a kúthoz a poharaddal; oszt' a sok kürtösfejfí német mind rád förmedt: »nicht stossen!« »nicht stossen!« Ha a báróné nincs, talán meg is vertem volna miattad valakit, ő magyarázta meg, hogy még a főhercegeknek is sort kell ott tartaniok.

— De milyen jól esett, hogy magyar

szót hallottam! Azután, bezzeg, nem is tudtak a nyakokról lerázni, — mondta a báróné.

— Volt okunk rá, hogy annak örüljünk. No, csakhogy ennyire vagyunk; csakhogy itt is szívesen láthatjuk, — lázongott Tamás.

Irénke boldogan ölelte meg újra az aranyhajú nőt.

— Amíg itt leszel, egy perezre sem engedlek el mellőlem. Együtt is lakunk, úgy-e édes? Az én kis szobámban, amelynek az ablaka a kertre nyílik.

Amit a család zsarnoka akart, azt megfelebbezni nem lehetett. Irénke elsietett, hogy a terve szerint rendelkezék. Tamást Pistuka bácsi hívta félre valami gazdasági dolog miatt. Tera mama néhány percre egyedül maradt Nórával. Odahajolt hozzá.

— Úgy-e nem haragszik — kérdezte bizalmasan — ha érdeklődöm, hogy áll a pőrével? A fürdön, emlékszik? elmondott nekem egyetmást. Úgy sajnáltam!

Szeretettel tudakolom ám, — tette hozzá gyöngéden mentegetődzve.

Az aranyhajú nő megragadta a kezét, úgy felelt:

— Egy kő esik le a szívemről, néni-kém, hogy módot ad a nyilatkozásra. Mind azon töröm a fejemet, hogyan tilta* kozzam a régi megszólítás ellen. Vége a válópörömnek s én már nem vagyok báróné. Báró Roheim azóta talán Indiában Van, ahova állandóan készült, s én, hál' istennek, végkép megszabadultam tőle. Mindössze annyi közöm van hozzá, hogy esetleges férjhezmenetelemig évjáradékot tartozik fizetni; de anélkül is szépen megélnék a magaméból. Kiegyeztem a Görgényiekkel, akik anyai ágról rokonaim. De a nevem már nem Roheimné, hanem *csak* Fóthy Nóra.

Sárdinénak nem volt ideje, hogy ki-mondja, amit gondolt, mert Irénke már jött. De kézszorításában benne volt a felelet. Bátorítás volt az; mintha csak azt mondta volna a derék, egyeneslelkű nő:

»Aminek te örülsz, annak én is szívemből örülök. Adjon a jó isten sok szerencsét az új élethez, amitől boldogságot várod.«

*

Az egész ház pihent s a nyárvégi éj felséges magányában; csak a két új barátnő volt még ébren: Irénke meg Nóra.

A kertre nyíló ablakon néztek ki; egymáshoz simultak s hallgatták a zöld kabóca pörögését, szítták a meleg éj fuvalmát.

Fát és bokrot egyaránt megvilágított előttök a hold. Csak a sűrű lombok alatt volt homály. Egy fehér cica lépdelt nesztelenül a gyepen; elnyúlva lopózkodott a virágos kertet körítő tamariszk-sövény felé, amely széles, alacsony, sötét falként húzódott el, messzire, félkörben.

Boldogságos éjszaka volt ez.

Nóra, tűnődő arcát a csillagos ég felé fordítva, mondta: milyen nagyon jó itt.

— Olyan vagy most, mint egy Szűz Mária-kép, — rebegte Irén áhítattal, s

megsimogatta barátnője aranyfényű haját. — Olyan vagy, folytatta, mintha szenvednél; mintha valami fájna ott belől. Ügy-e majd elmondod? Elmondasz nekem mindent!

Anyáskodó komolyság volt a hangjában. Nóra mosolygott és megcsókolta.

— Igen szivem, — mondta. — Te leszel az én kis titkárom, én pedig a tied. Ha csak összenézünk is, megértjük egymást; amit te gondolsz, azt én kitalálom, amit én gondolok, azt te az arcomról leolvasod.

Irén tapsolt.

— Csak aztán soká itt maradjál. Minél tovább. Meglásd, nem olyan nagyon unalmas itt. Járnak ám hozzánk sokan. Megösmerkedel majd Zalárral is. . .

— Zalárral! . . .

Ezt Nóra mondta, vagy inkább sóhajtott. Úgy volt, mintha a visszhang felelt volna a kis leánynak. Ugyanazzal a szóval, de egészen más hangsúlyozással. Mintha egy hallgatódzó virág szólalt volna

meg odakint a kertben; egy titkon szenvedő virág, amelynek most egyszerre a szívébe nyilallott.

Irén megrezzent.

— ösmered talán? — kérdezte zavartan.

— Nemösmerem! — felelt Nóra sietve, élénken.

Későre járt már. A ház környékén semmi jele sem volt az életnek. Még a kabóca is ellhallgatott. Nem lehetett messze az éjfél. Az udvar felől éles, vonzatott kukorikolással szólalt meg egy kakas. A többiek is fölriadoztak rá s elkezdtek neki felelgetni.

Nóra, mintha attól tartott volna, hogy első szóra nem hisz neki a leány, még egyszer mondta: nem ösmerem.

Flammárion meséje

Egyszer, egy csudálatosan szép tavaszi este, amikor a föld mintha összeölelkezett volna az éggel s a hold fényében fürdő világos felhők mintha lekíváncoztak volna

a csöndes mezőkre: fehér jázminvirággal hordta tele Zalár a szobáját s reggelre majdnem meghalt tőle.

Most, hogy a Nóra levelét olvasta, ugyanazt a kábúltságot kezdte érezni, amit akkor. A levélből erős édes jázmin-illat áradt, Az apró betűk mintha mind izgatottan lélekeztek volna; mintha az utolsó mondatot már alig bírta volna leírni valaki, akinek akkor nagyon doboghatott a szíve.

Majd meghalok éried! . . .

Zalárt égette ez a három szó. Nyughatatlanság fogta el; nem bírt egy helyben maradni; kisietett a kertbe s céltalanul indult neki az elvadult ösvények egyikének..

Egyelőre nem tudta rendezni gondolatait. Minden egyszerre tolt eléje, kérdés és felelet alakjában, ami azzal a levéllel összefügghetett. A világ születése előtt sem volt nagyobb a sötét zűrzavar, mint most az ő lelkében. Elméjében összesodródott a múlt a jelennel s a gondolatok

nagy gomolygásában, mint a vihar villáma cikázott egy napnak, egy órának, egy pillanatnak az élénkebb emléke

Az öreg Eszter meg akarta neki mondani, hogy itt járt Gyurgyalag, a szivárgóbeli pákász, a ki kileste már a kócsagok szállását. Most nem bánta azt Zalár. Nem is felelt az öreg nőnek, ment tovább, szó-talanul.

Hela bátrabb volt, utána rugtatott, hogy ő majd megállítja. De Eszti néni rászólt: — Maradhass most, te csóka. Kikapsz az úrtól, ha háborgatod.

Hela vállat vont. — Nem félek én a mi urunktól. Sokszor láttam már így bujkálni a kertben. Éjszaka is. Olyankor úgy sunyitok utána, hogy nem is tudja. Szeretném meglesni, kivel beszélget annyit. Úgy meg-megborzadok, amikor a lelkekkel parolázik.

— Megbolondultál?! — szörnyűködött Eszter s keresztet vetett magára. — Te csipicsóka, beárullak, ha ilyeneket beszélsz.

Helának már máson járt az esze. Föl-

kapott egy hosszú nádszálat, amit az istálló fedeléről sodort volt le a szél, annak a végére rászúrt egy darab ócska újságpapirost, amiből egy csavarintással két kis lapátos szárnyat csinált, aztán az így fölékesített nádszálat maga elé kinyújtva, futni kezdett. A légáramlás megmozdította a papirosdarabkát, amely a tengelye körüi gyors forgásnak indult.

Máskor Zalár el tudta volna nézni a cigányleány bolondos játékát; gyönyörködött volna libegő, kecses mozdulataiban, amikre senkisémet tanította; ez a vadmadár veleszületett azzal a képességgel, hogy szárny helyett használja a lábát. Inkább lehetett volna rebbenő tovaszállásnak mondani futását. Még a karja ritmikus lengésével is azt az érzéki csalódást tudta kelteni, hogy csak suhan a föld felett.

Most nem volt, akinek a kedvéért Hela az ő bájos kis pördülését százszor ismételje. Zalár a két fenyőfáig meg sem állott. Az volt a legmagányosabb zúg, ahová még ösvény vezetett. Leült arra a

mohos padra, amely valaha imazsámoly volt a kettős sír előtt. A szálló nap alig bírt odáig hatolni a sűrű lombok között, amelyek a hallgató kövek közvetlen környékét övezték. Az alkonyati sugarak szemmel láthatólag húzódtak vissza; egyre fogytak. Ha ilyenkor gyöngén lehunyja az ember a szemét s csak pillái közt enged egy kis rést: megláthatja a millió mértföldet megfutó sugár egész útját. Ilyenkor a villám élességével, de tartósan nyúlnak bele a fényes sárga sugártük a mérhetetlen űrbe; és futnak, röpködnek tovább, egyre tovább, a fény gyorsaságával, negyvenkétezer mértföldet egy szempillantás alatt.

Zalárnak eszébe jutott Flammárion csudaszép meséje Lumenről, a földi nyúgtól megmenekült, a test béklyóiból kiszabadult szellemről, aki a gondolat szárnyán változtathatja helyét a világűrben.

Egy aggastyán meghal a földön s abban a percben szabaddá válik a benne rejlő eszményi erő.

A *világosság* nem rabja többé a sötétségnek. Lumen — az eszme — korlátlanul suhanhat végig a mindenségben. A halandó ember halhatatlan folytatása abban a pillanatban jut el a Vega csillagra, amikor odajutni akar . . .

Hol van ide a Vega!!

A legmesszebbre van mindazok közt a csillagok közt, amelyek távolságát a földtől eddigelé kiszámították a csillagászok. Pedig a csillagász olyan, mint a nagykereskedő, meg a hadügyminiszter, aki csak milliókban beszél.

Irdatlan távolság az, ahol a Vega van. De csak minékünk. A világegyetem távolságaihoz képest a Vega útja még egy arasznyit sem számít.

De azért ezt az utat a fénysugár több mint hetven esztendő alatt teszi meg!

És most következik a nagyszerű mese.

Lumen megáll a Vegán és visszanez a gyarló, piciny földre, amely szerényen húzódik meg valahol a fekete ürességben, a rohanó, kolosszus égitestek mögött.

A föld, a legkisebb csillagok egyike, szintén küldözgeti naptól kölcsönzött fényét a határtalanságba. S ezek a sugarak most Lumen szemét érik. Ezek a sugarak, amelyek hetven esztendővel ezelőtt indultak el a földről, most meghozzák Lumennek mindazt, ami az ő testi hazájában *akkor* történt. Lumen egyszerre meglátja ebben a remegő fényáramlásban a hetvenéves múltat. És abban megpillantja önmagát is, mint kicsiny gyermeket.

Az édesmamája éppen megmenti attól, hogy a pajtásai meg ne verjék. Aztán kézen fogva viszi haza.

Ha Lumennek tetszik, vár hetven esztendőt a Vegán s végignézheti onnan, a folyvást érkező földi sugarakban, egész életét. Ha csak húsz évet vár, akkor megérkeznek majd azok a sugarak, amelyekbe le van rajzolva első szerelme, amikor örök hűséget esküdött kedvesének.

Zalár úgy érezte, mintha már ő sem élne; mintha az ő lelke is elszállt volna már a csillagos űrbe s onnan tekintene

vissza ide, abból a nagy messzeségből, ahová a mull idők képeit elviszik neki a néma sugarak.

Egy kis dunai csavargózós földézetén két fiatal teremtést pillantott meg. Látszólag nem igen törődtek egymással, de lopva annál többet.

Férfi az egyik, a másik meg nő.

A férfi papirosban rejteget valamit, amiből időnkint titokban csipeget. A nő nagyon formás kis dáma; könnyű nyári pepita-ruha van rajta, fűző nélkül; a kalapja, meg a napernyője fehér; csipkéből készült félkeztyű van a kezén; ujjai kilátszanak. Rózsás körmű, nagyon édes fehér ujjacskák azok.

Senki más nincs a földézetén s így némileg rá vannak utalva, hogy egymást észrevegység. A nőt már hagyományos kíváncsisága is izgatja, mert nem látja jól, mit nyalakodik az az úr, aki valahányszor a szájához emeli a kezét, mindig úgy tesz, mintha csak a bajuszát pödörgetné.

Augusztus van, meleg van. De mégis

jobb a földézetten, mert ott legalább jár egy csöppecske fuvalom.

Egyszer aztán meglepetten és kissé fennhangon mondja az asszony: szőlő!

A férfi meghallotta. Odafordul a nőhöz, aki fülig pirul s lesüti a szemét. De azért maga is nagyon hóbortosnak tarthatja ezt a helyzetet, mert röstelkedése mellett sem tudja mosolyát elrejtteni.

A férfi úgy érzi, hogy ízetlenség volna a szigorú etikett révén zavarban hagyni ezt az édes kis teremtet. Megemeli a kalapját s tolakodás nélkül, de a pillanat-szülte bizalmassággal mond valamit.

Azt már bizony a sugarak el nem hozhatnák messze útjokra, de azért Zalár jól hallja mégis. A pokoli hőség — úgy hiszi az a fiatalember — jogot ad rá, hogy felajánljon a kíváncsi dámácskának egy fürt édes gohért.

Az asszonykának a szája padlásához tapad a nyelve a nagy szomjúságtól. Máskor bizonyára kitérne az ügyes közeledés elől; de most törvényt bont a szükség.

Szemével már lefoglalta a szép sárgás-fehér fürtöt.

— Nem is ösmerem önt, — mondja tétovázva.

A férfi hódolattal emeli meg újra a kalapját.

— Zalár Jenő a nevem, — feleli; — becsületes név, de nem híres még. (Oly arccal mondja ezt, hogy nem tudni, komolyan beszél-e vagy csak tréfál.)

— *Még* nem híres? hát az lesz? (Már nyúlt eközben a szőlő után.)

Talán. Előbb-útóbb valami szépet festek.

— Művész! — kiáltja az asszony. Ó. hogy rajongok a művészetért. Nézze, milyen remek szőlő ez; maga is lásson hozzá . . . Én pedig színésznő szerettem volna lenni mindig. Milyen csapás, hogy utamba hozta a végzet a bárót! De hála Istennek már válók tőle. A nevét is megmondom. Mért ne?! Roheim! — Roheím Zdenko. Tudja, lengyel volt az anyja, vagy orosz, aztán szerette ezt a furcsa nevet. De a báró maga német, a feje búbjáig. Porosz junker.

Ha hallaná egyszer, hogy beszél, «áh jött!...»

A fiatalember csak nézte a finom, keskeny, csacsogó, piros száját, amely most nedves volt a szőlő levétől. Az egész bájos, eleven alak, mintha egy bokor jázmin közepén lett volna, úgy hintette a jázminillatot.

Zalár a kondoi bozótos kertben is érezte azt és fölriadt tőle álmodozásából. Kezében volt a levél, a Nóra levele: a jázminillat terjesztője.

Fölkelt a kőpadról. Már este volt s a fölszabadúlt szellők susogva bújkáltak körülötte.

Az égen sok-sok csillag fénylett. Azok között volt valahol a Vega.

Meg egy másik, amelyik jóval közelebb van, ahová a sugár hat vagy hét év alatt is eljuthatna a földről. Az imént onnan nézett vissza a dunai jelenetre Zalár Jenő.

Harmat szállott a fűre; hűvösödni kezdett; vagy talán lelki borzongás volt az, ami Zaláron végig futott.

Sietett vissza, be a házba; integetett a kezével, mintha tiltakoznék; szakgatottan, hevesen ejtett ki néhány szót, mintha vitakoznék.

Nem is sejtette, hogy a bozót közt, a nedves fűvön, egy árnyék igyekszik utána; úgy csúszik a gazban, mint a macska; egyetlen zörrenés se jelzi, hogy jön, hogy itt van a sarkában. Mintha egy nagy szárnyasegér suhanna el a föld fölött, oly nesztelenül szökik át néhol az alacsony bokrokon.

Hela volt az, aki szerette volna látni a lelkeket, akikkel a kondori pusztá ura parolázik.

Lapok a Zalár naplójából

Eszter néne kétségbeesve látta, hogy a gazdája besiet a dolgozószobájába, ahelyett, hogy az ebédlőbe menne, ahol a kész vacsora várta.

— Ma megint nem eszik, dörmögte a vén cseléd leverten. Pedig milyen remek

halpaprikásom van! Soha ilyen szép halat még nem hozott Gyurgyalog.

De szólni nem mert.

Zalár úgy tette be maga után az ajtót, mintha ki akart volna zárni valakit, aki mögötte van.

Eszter odatipegett s egy darabig hallgatta, hogyan jár le s föl a gazdája a teremnek is beillő szobában; aztán csöndesen és reménytelenül sompolygott el.

Odabent égett a lámpa. Zalár szétterítette, kisimította a levelet. Leült az íróasztal mellé s merőn szegezte szemét arra a néhány sorra.

Az ablak nyitva volt. Behallatszolt, hogyan nógatja egy béres a vízfordó ökrököt. Ilyenkor, este, töltötték meg a ház körüli a vizes kádakat. Ez volt a cselédség utolsó munkája; azután már elcsöndesedett minden.

Egy lombos hársfa susogott az ablak előtt. Arról apró éjjeli lepkék kéredzkedtek be a szobába.

Zalárt nemsokára olyan csend vette

körül, hogy még a kicsi lepkék koppanását is hallotta, amikor hozzácsapódtak a lámpa tejüvegéhez.

A bakter elkezdte fújni bűgő kürtjével a tíz órát.

Arra a tanyai kuvaszok néhányszor fölbutfogtak. Kezdődött aztán az igazi hallgatag éjszaka

Zalár fölkel az asztal mellől s úgy nézett körüli, mintha arról akart volna meggyőződni, hogy csakugyan egyedül van-e. Szinte lábujjhegyen ment be a szomszéd szobába, ott gyertyát gyújtott s megállott egy ócska szekrény előtt, amit valaha remekbe készítettek.

Azt a szekrényt még a nagyanyja kapta volt a hozományával. Gyönyörű far-ágványok díszlettek rajta; fantasztikus alakok, domborművű mithologiai istenek, akiknek olyan üvegszemök volt, hogy azt lehetett volna hinni, igazán látnak vele.

Zalár megérintette egynek a szemét s arra egy titkos ajtócska pattant ki az öreg bútordarabból. Benyúlt a nyílásba s egy

összekötött papírcsomagot vett ki, azzal sietett vissza a lámpához.

Néhány másodpercig összeráncolt homlokokkal nézte a csomagot. Elgondolkodva kezdte bontogatni. Sűrűn teleírt lapok voltak előtte. Az első oldalon ezt lehetett olvasni: *Napló*.

— Már azt hittem, örökre eltemetlek,
— mormolta magában, s tűnődő arccal, amelyen bánatos, komoly vonás látszott, kezdte olvasgatni a saját írását.

Az egész kézirat ugyancsak vaskos kötetet tett volna ki. Néhol vörös vonal jelezte benne a fontosabb pontokat. Zalár most csak ezeket kereste, ezeket futotta át. Sok helyütt csupán elsiklott tekintetével a fekete betűkön; de voltak olyan lapok, amelyeket izgatottan, lázasan olvasott el az utolsó sorig. Aztán előiről kezdte, magába szívta újra.

Flammárium meséje vált valósággá ebben a feledésnek szánt, már el is temetett, de most föltámadó naplóban.

*

Az első lapok egyike így hangzott:

»Mily szerencsétlenség, ha olyan egy pár embernek születik fia, mint az én szüleim. Édesanyám maga a költészet, a tiszta eszménység; édesapám ellenben maga a megtestesült próza. Az édesanyám soha sincsen egészen a földön, félig az égben lakik már is. Az édesapám a földet soha sem cserélné föl az éggel a maga jószántából. Anyám élete végig szenvedés; nagyon nagy a szíve s szinte megöli a benne lakó érzés. Apám tetőtől talpig reális elme és hozzá bonviván, aki a szenvedést kineveti, mélyen meg is veti.

Ha tőle függne, a Zalárok valamikor királyok lennének, akiket egy egész nemzet félné. Ha az anyámtól függne, akkor a Zalárok mind költők s művészek lennének, akik forró szívökre ölelik ezt a nagy világot.

S e közt a két, egymáshoz idegen lélek közt állok én.

Mindakettő magának követel. Mindakettő a saját folytatását szeretné látni bennem. Az apám azt mondja: Fiam, a Zalárok sohasem érzelegnek, hanem cse-

lekszenek. Előre törni sírva nem lehet. Vigyázz, hogy anyád el ne rontson. Az édesanyám pedig csak rám néz édes szelíd szemével s így tanít: Fiam, tiszteld apádat, de ne kövesd. Te az ő utait soha meg nem érted. Te az én fiam vagy; hisz' nagyon is szereted a magányt, ahol szerepelni sosem lehet és nagyon szépnek tudsz látni egy szál mezei virágot, amiért az apád bizonynyal kinevetne.

Igazad van anyám. Az apám, érzem, mindakettőnket lenéz és megvet némileg. Látja ő, hogy inkább tehozzád húzok. Tudja ő, hogy az ő világa nem az én világom.

Nekem szárny kellene és hozzá az egész nagy mindenséget ölelő szabadság. Engem lenyom, megöl az anyag, a benne rejlő nagy tehetetlenséggel. Én nem tudom, nem akarom hinni, hogy minden csak abból áll, amit reggeltől estig kínlódik az ember hiú, véges, ostoba célokért, amelyek közt legkínosabb a küzdés a kenyérért.

Szabadságot, ó szabadságot nekem;

testemnek lelkemnek! Hadd dobhatnék el minden nyűgöt, amit gyarló érzéseink zsarnokul raknak ránk!!«

Milyen fiatal voltam még, amikor ezt írtam, gondolta Zalár s kinézett a csillagos égboltra, amelyből a hársfa lombja mellett látszott egy darab.

Szegény anyám, — szőtte tovább emlékezését, — azután te már nem sokáig vezetted áldott kezeddél a fiad sorsát. Milyen nagyon üressé vált előttem a világ azon a napon, a mikor te itt hagytál mindenkorra!

Tekintete a hárslobok közé tévedt. Hirtelen összerezzen. Mintha egy pár égő szem nézett volna rá onnan, merően. Megdörzsölte a halántékát s az ablakhoz sietett. A lámpa fénye egy darabon bevilágította a nagy fát, de Zalár nem tudta többé fölfedezni a különös látományt.

Eszébe jutott, hogy egyszer, amikor nagyon szomorú volt, megjelent álmában az édesanyja, s megsimogatta izzó homlokát, meg is csókolta, szelíden, mint naponkint

annyi éven át. Mintha bátorította, vigasztalta volna. «Ne veszítsd el a reménységedet, édes fiam, — súgta az álombéli szellem, - én öröködöm fölötted, amíg élsz.»

Vájjon nem az ő túlvilági tekintete villant-e meg az imént a csillagos éjben?

*

Zalár gyorsan lapozott tovább a naplójában, amíg csak oda nem jutott, ahhoz az álomlátásos naphoz. Akkor ezt írta volt:

»Tele van a világ rejtelemmel.

Alig mozdúlhatunk, alig nézhetünk körüli, hogy oly tüneményekkel ne találkozzunk, amiket gyarló értelmünkkel semmikép sem magyarázhatunk meg. Amit a természettudományok mai fejlettsége tudunk enged: csak éppen egy pillantás a titkok csarnokába. Még föl sem fogtuk egészen, amit tapasztalunk, s már előttünk van a sötét függöny, amely a tudás útjának minden arasznyi térsége után megállít bennünket.

Csak együgyű fölfuvalkodás hitetheti el velünk, hogy a világ urai vagyunk

Hisz' amióta a mindenség milliárdokban számított esztendei telnek-múlnak: a mérhetetlen anyag folyvást átalakul. Ami az ösmeretlen időkben forró gőz és izzó láva volt, az részben már is eljutott a kihülés törvényei szerint az örökös fagy, a mindent jéggé dermedtő hideg korszakába, amely felé földünk is, velünk együtt, folyvást közeledik.

Örökös fagy?!... De hisz ez sem igaz. Ha a kihült holdak, amelyekben már semmi élet sincsen, egyszer valami világtasztrófa következtében behullanak a napokba: megint megolvadnak, megint gőzzé válnak; kezdődhetik rajtok az új égés korszaka, amelynek a vége egyszer majd megint kihülés lesz.

S mi, akik itt vagyunk, csak egy pillanatát töltjük be ennek az időbeli két szélsőségnek. Amikor az őanyag annyira lehült, hogy az emberi szervezet megélhet rajta, akkor az ember meg is terem, éppúgy, mint az erjedő vízben az ázalag. S amikor az égitestek annyira kihülnek

hogy minket is elér a dermedés: akkor az ősprtoplazma semmiféle fejlődési törvénye szerint sem kelhet ki többé a homo sapiens magva.

Ez az egész idő pedig csak egy parányi része a világegyetem életének.

Mire odáig jutnánk, hogy talán rájön-nénk lassankint a bűvös »szezám« szóra, amely az ösmeretlen világok titkaihoz megnyitná számunkra az utat: akkorra már el kell múlnunk megint. Mit tudunk eddigelé a földön túl levő világokról? Hogy azok is forognak? Hogy vagy bolygók vagy napok s mind együttvéve vonzzák egymást; szabályszerű utakat írnak le, amelyek pályáját egyik-másikra vonatkozólag ki tudjuk számítani? De hát merihinni a legvakmerőbb képzelet is, hogy bele nézhet valaha a csillagokon levő életbe? Hogy innen, erről a gyarló földről, látni s tanulmányozni fogja: mit csinál, hogyan él, küzd és fejlődik a másvilági ember?

Hisz' a hold itt van tőszomszédságunk-

bán; a többi égitestekhez képest csak annyira, hogy majdnem elérjük a kezünkkel s mégis csak odáig jutott a tudományok tudománya, hogy hegyeket és völgyeket különböztet meg rajta s a fénytörésből magyarázza, hogy nincs levegője, tehát földi ember meg nem élhet rajta.

De hát ki meri mondani, hogy másforma szervezettel nem lehetnek lények? Olyanok, amelyeknek soha sincs szükségük levegőre. Hisz' a befalazott varangyot évek múlva is életben találták; a kárász ha rövid időre befagy a vízbe s ott dermed, nem pusztul el. Pedig ezeket a mi földünk szülte, nevelte; ezek lélekzenek, levegő kell nekik.

Mit hivalkodunk mi a mi tökéletességünk emlegetésével? holott a világ tele van hanggal, amit mi nem hallunk s tele van színnel, amit mi nem látunk.

Tudunk annyit, hogy rezgés mindenkettő, a fény is, a hang is; de amint a hangrezgések száma egy bizonyos határon túlemelkedik: azt a végtelenül vékony

cincogást már nem fogja föl a fülünk. Az a mi hallóérzékünknek, már nem hang többé. S a fényrezgés, amely meghatározott számokban fejezi ki a színek változatát: több és kevesebb is lehet, mint amenúyiből ami szemünk ösmerte színek kikerülnek. Vannak tehát színek, amelyekről nekünk fogalmunk sincs.

Minket megvakít a nap erős fénye, amelybe a sas még bátran belenéz; mi tehetetlenül tapogatódzunk abban a sötét-ségben, amelyben a bagoly még biztos szemmel csap le a rög közt moszatoló egérre. S a teljes vaksötétben, ahol már a bagoly sem mozoghat: a szárnyas egér még villámgyorsan röpköd a keresztül-kasúl kifeszített húrszálak között, mert csudafinomságú tapintása, ami már inkább sejtés, érintés nélkül is megérzi az útjába eső tárgyat. Mi ehhez képest a mi tapintásunk?

A túlvilági életet mivel cáfolják azok, akik vakondtúrásra állva hirdetik, hogy ámbár nem sokkal tovább látnak az or-

ruknál, mégis csak azt hajlandók elhinni, ami előttök van?

A holttestben az élőtestek anyagának minden része megvan s mégis mozdulatlan és hideg mindörökre, soha többé semmiféle hatalommal életre nem keltethető. Hiába cserélnők ki azt a részt, amelynek a betegsége vagy elváltozása a halált okozta, hiába töltenők meg ereit friss meleg vérrel, nem használna többet. Mi hát az, ami eltávozott; ami a halottból hiányzik; ami testünk tehetetlen anyagát kormányozza; ami nélkül nyomban enyészetnek indul földi létünk?

Én láttam az éjjel az én megholt anyámat és éreztem a csókját.

Ki merné szemembe mondani, hogy hazudom? Ki elég hatalmas, hogy ezt az én vigasztaló hitemet meg bírja cáfolni?

Az édesanyám itt volt!«

*

Zalár sietve forgatta tovább a napló lapjait.

Esztendők múltak el előtte a fekete

sorokban, telve tűnődéssel és vágyakkal; azután kalandokkal, amiken a legtöbb fiatal ember átmegy, csakhogy rendszeren sokkal vidámabban, könnyelműbben, mint ő.

Szüleinek roppant különbözősége állandóan két ellentétes vonzás hatásával volt rá. Amikor az apja lénye támadt föl benne erősebben: nyugodt egykedvűséggel tudott nézni mindent, kibékült olyankor a jelenel. Amikor az édesanyja álmadozó lelkülete ejtette jobban hatalmába: a jelen szerepe alárendeltté, jelentéktelenné vált előtte. Szeretett volna olyankor belátni a messze jövőbe, de nem türelmetlen kíváncsisággal; csak mint akinek igazi múltja, ami foglalkoztassa, még nincs, s akit a mai nap céltalansága nem érdekel, tehát le sem köthet.

Ez a céltalanság, ez fájt neki sokszor. Ez kínozte, gyötörte titokban. Fázott attól a világtól, amelyben az édesapja élt, amely az apját az édesanyjától egészen elvonta. Az a világ az ő célja sohasem lehetett. S

ezt a hidegséget meg sem próbálta eloszlatni a Zalár-család feje.

«A fiú kötelessége, hogy kedvében járjon az apjának, nem pedig megfordítva, mondta Zalár Zsolt, ha a felesége néha arra kérte, hogy bánjon több szeretettel egyetlen gyermekökkel. Különben is, folytatta, csöppet sem tetszik nekem a fia, (a viláért sem mondta, hogy *a fiunk*) annyira *csak* a maga vére. Tudja, asszonynak nagyon jó az; de én férfit szerettem volna látni benne s így rösteltem a dolgot.

Az asszony kipirúlva kelt fia védelmére: Nincs igaza, mondta szenvedélylyel. Jenő férfiasabb valamennyiknél. Vagy tagadhatja-e, hogy a legjobb lovas, hogy tökéletes vívó, hogy . . .

— Igen-igen, szólt közbe Zsolt úr, fitymáló dünynyögéssel; mindez jó gimnasztika; tornatanár is válhat még belőle, elég atléta hozzá. De a hajlamai!

Ennél a szónál fölhúzta a szemöldökét és leeresztette a szája két szögletét, amitől egyszerre hasonlítani kezdett ahhoz a

mandarin-szoborhoz, amely a szoba egy kis állványán kuporodott, s két kezét, a tenyerével fölfelé fordítva, nyújtogatta, valahányszor ingó fejét megbillentette valaki.

— A hajlamai! Igaz, azok nem nagyon közösek a mai lovagokéval, válaszolt Zalámé. Tud rajongani az eszményi szépért s ha ön azt mondja, hogy ezt tőlem örökölte, akkor köszönöm a bókot. Kártyasztal mellett sem virradt még rá a nap.

Ez egy kis tórszurás volt. Zalár úr majdnem fölszisszent rá. El akarta vágni a kellemetlen beszélgetés fonálát. Jó, jó, mondta, csak írjanak hát verset. Hallom, festeget is a fia. Miattam isten neki. Én már úgysis lemondtam arról, hogy ember lesz belőle.

Az anyja halála nem hozhatta közelebb Jenőt az apjához. Ez a két ember talán életében sem váltott egymással két bizalmas szót. Zsolt úr az maradt, aki volt. Jenő évjárdékot kapott tőle a gyászeset után. Ritkán látták egymást. Nem is na-

gyon igyekeztek rajta. Hisz' egy gondolatuk sem volt közös. Ha némelykor nem lehetett kikerülniök, hogy érinkezzenek: mindaketten föllélegzettek, amikor túl voltak a találkozáson.

Zalár Zsolt szinte szégyelte, hogy olyan hóbortos fia van, akinek minden társasága a «jött-ment bohémnépség.»

— Elbolondítják egészen, gondolta magában, de már nem mondta; úgysis hiába lett volna. Bizonyosan tele beszélük a fejét, hogy művésztehetség. Még megérem, hogy kiállítják valami mázolását s azzal csúffá leszek.

Jenő is inkább csak hallomásból tudott egvet-mást az apjáról. Például azt, hogy sokat veszt a kártyán s kéz alatt vevőt keres a kondori birtok egy részére.

Már-már írt neki. Tisztelettel és gyöngéden akarta figyelmeztetni a szállongó hírekre; de ekkor megtörtént, hogy járadéka, amit havi részletekben kapott, egyszerre kimaradt. Helyette mentegetődző levél érkezett az apjától. Pillanatnyi pénz-

zavarokat emlegetett Zsolt úr. A pénzt néhány nap múlva okvetetlenül küldi, ígérte.

Jenő elképzelte, mit érezhetett büszke fennhéjázó apja, amikor ezt a halasztást kérő levelet elküldte, s ekkor megmozdult benne az anyja szíve. Az a nagy, érző szív, amelybe az egész világ is elfért volna; amely nem bírta el, hogy más szenvedjen, de maga mártírkínokat tudott szenvedni, szótlanul.

Válaszában jókedvvel hivalkodott: »Van pénzem, mint a pelyva; eladtam egy képet a napokban. Még apámnak is adhatok, hogyha kell.«

Ezt biz' ő maga is csak tréfára vette. Egy arcképet festett volt s valamit kapott érte. Más körülmények közt talán jótékony célra adta volna; de most szinte boldog volt, hogy íme a maga keresményéből is tud élni. Ez volt az első pénz, amit a munkájáért kapott.

Azon az augusztusi napon, amikor tiszteletdíját kifizették, igazi bohémnek érezte

magát; koránérő szőlőt vett egy csemegésboltban s egy Budán lakó barátjához indult. A csavargózós földézetén csak egy pepitaruhás, fehérkalapos fiatal nő volt akkor kívül.

Néhány nappal később ezt írta Zalár Jenő a naplójába:

>Ma megint láttam a pepita-ruhás asszonyt. A Kecskeméti-utcán kísértem Sugárnét, amikor szemközt jött ránk. Van valami ebben az asszonyban, ami nagyon hat rám. Talán az a tudat, hogy olyan elhagyatott. Egy szegény fiatal teremtés, akinek a kerek világon senkije sincs! Egy virág, amelyet az élet vihara bármikor fölkaphat, elsodorhat s aztán ki tudja, hol ejt le! Egy furcsa kis találós mese, amely akkor is szórakoztat, hogyha meg nem fejtjük . . . Mintha nagyon szomorú lett volna. Nagy, nedves szemével valóságosan búcsúzott tőlem. Mintha azt mondta volna: milyen jóságos a véletlen, lásd, hogy egymást újra látjuk, — talán utoljára. Érzem, hogy te igaz barátom

tudtál volna lenni. Be' kár, hogy minden késői

Kissé illetlen sietséggel búcsúztam Sugárnétól. Ez a derék asszonyság kegyetlenül elfog mindenkit, aki ösmerőse, aztán útcáhosszat kísérteti magát. Rohantam a pepita-ruhás asszony után.

Most mondja valaki, hogy nincs előérzet, hogy ilyesmi csak regényekben szokott megtörténni! Abban a bús nézésben csakugyan búcsú volt. Szegény Nóra! Ha a vaksors engem eléd nem hoz: selymes arany ha jaddal talán a Duna hullámai játszottak volna még ma! Jól sejtettem. Kimondhatatlanul elhagyatott vagy te.«

Zalár idegesen fordított néhány lapot. Ettől kezdve már alig volt olyan jegyzete a naplónak, amelyben a Nóra nevét ne olvashatta volna. Kezdődtek a csöndes tűnődések, amik a lelkiállapot zavarát, bizonytalanságát jelentik; aztán a tűnődés átment lassankint áradózásba, ahogyan ír az olyan ember, akinek hovatovább megtelek a szíve; akinek a lelkét mindjobban

betölti valami, amiben öröme van, amit dédelegve növeszt magában.

»Most már naponta találkozunk, — írja. Most már nem tudna többé meglenni nélkülem. Különös érzés fog el mellette. Mintha már régóta ösmernők egymást, s ámbár mindaketten tudjuk, mégis titkolnék, nehogy egy meggondolatlan szótól örökre elmúlják a varázslat, ami bennünket így összehozott. Sokszor rajtakapom, hogy amint lopva rám néz, megtelik könnyel a két szeme; de ebben a könnyező szemben nincsen bánat; boldogság ömlik el az arcán ilyenkor. Hát igaz lenne? szeret engem ez a szegény asszony?«

Ebben még benne van a hódító férfi elbizakodása. Ekkor még a sajnálkozás árnyalata vegyül a hivalkodó kérdésbe, amire magának a legkedvezőbb feleletet adja. De nem fordul egyszer a hold járása s a titkos vallomásoktól terhes napló már ilyeneket rejt:

»Hiába szépíteném, az igazság az, hogy szükségem van erre az asszonyra. Erre az

egyre, aki úgy akadt belém, mint a szárnyaszegett madár, s aki meghatott, mert olyan egyedül vau, mint egy szál virág a pusztaságon. De ez a sorsára hagyott madárka csudás dalokat tud. S erről az egyetlen virágról azt is elhinném, hogy sohasem hervad el.

Elöttem van most is; hallom a hangját, érzem a lényét Ha könyv van a kezemben, egyre olvasom a szavakat, amint következnek: »Nóra, Nóra, Nóra!« Nagyon kellemes ez, de - mégis nagyon bolond. Egyszer még megjáróm. Még beleszeretek. Baj lenne az, vájjon? Talán szabadulás lenne a céltalanságból, amiben most élek. Talán vége lenne az álmvilágnak, amelynek a határa az örökös nirvána. Hátha ez az asszony az én megváltásom?«

*

Szinte falta Zalár a napló lapjait. Mintha valami nagy kint vagy talán valami nagy gyönyört akart volna átélni újra; vagy talán mindakettőt.

Következtek az áradó vallomások; hév, amely lánggá fokozódik, elkeverve hízeltgő magasztalással, gyöngéd öleléssel az égő mondatokban, amelyekről csuda, hogy a papiros meg nem gyúlt.

A simogató, kedveskedő szavak özönébe takart erős, nagy érzés hatalmát mintha titkolni akarta volna a napló írója.

Már nem nevezi meg a pepita-ruhás asszonyt. Már csak azt mondja: »ő*»; vagy ha hozzá beszél, akkor tegezi.

A napló szakgatott, lázas, sokszor kuszáit már itt. Vissza-visszatér valamire, amit a múltból ránt elő; megoldatlan kérdésekre későn keresi a feleletet; egész párbeszédeket mond el, kiemelve még a szavak egynémelyikét is. Megfigyelés és töprengés éppen annyi benne, mint boldog kitörés, üdvezülés.

Ahogy csak a fülíg szerelmes embertől telhet.

»Én nem tudom, mit szeretek benned annyira, — írja egy helyütt, — de még az anyámat is kezdem már miattad elfeledni.

Ma, amint megcsókoltál, vad vágy kapott meg, hogy ne vegyem el a szájamat többet a tiedről. Hadd fültál volna meg: hadd nyeltem volna el a lelkedet, amint belőled kiszakad. Jó, hogy ezt nem sejtetted. Nem is mondom el sohasem. Hisz' megrémül-nél tőlem.«

»Roheim Zdenkóné, édes szép asszonyom, ide hallgasson kérem: tudja-e, hogy megváltanám a lelkem üdvösségével, ha önt ma is csak Fóthy Nórának hívnák? Te! ha sejtenéd, mennyire gyűlölöm a másik nevedet, visszaimádkoznád az istentől a múltat. Hát én így hogy felejtsek?!...»

»Ma úgy szólítottál, ahogy még sohasem. Azt mondtad: »kis uram!« ... Még a gerincembe is belenyilallott tőle! Érezned kellene, hogy megbolondítasz az ilyenekkel.

Egyszer egy másik asszony is mondta. Hófehér karja volt, csudagömbölyű karja.

Mint az éjszaka feketesége, olyan volt a haja, egész be tudta magát takarni vele. Annak nem örültem. S a te hangoddal kiejtve ez a két szó, megöl.«

»Különös nap volt ez a mai Elbolyongtunk a városon túl, ahol már semmi sincsen. Nyomorúságos, aszott gyepen mentünk-mendegéltünk. Te hozzám simúlva kértél, hogy ne fordúljunk vissza soha többet. Menjünk így lassacskán előre, amíg a nap leszáll s akkor haljunk meg mi is ott, ahol a nap halála utolér bennünket.

Az Isten őrzött meg, hogy így nem történt.«

»Ma mindaketten átéltük a poklok szenvedését. Talán ma voltam hozzád először kegyetlen. De ha darabokban akarsz egy szívet látni, nézd meg az enyémet.

Ma elmondattam veled az egész múltadat.

Tudod, hogy mit értek múlt alatt. Tudod, mit kellene visszaimádkoznod az istentől.

Reszkettem, hogy hátha nem fogadsz szót; és irtóztam attól, hogy engedelmeskedel. Mindenkép csak nekem volt borzasztóbb.

S most leborúlok előtted! . . .«

»Sokszor gondoltam rá: elcsábíthat-e tőled valami? Ma meggyőződtem, hogy nem.

Az apám győzött meg. Nem akar mást, mint hogy hagyjalak el téged. Téged, akivel engem már *emlegetnek!* Meg is fenyeget kissé; úgy látszik, szivem, megvonják tőlem az évjáradékot; ez lesz az ára ellenkezésemnek.

Amiről persze semmitsem szükség tudnod.

Majd dolgozom. Hisz' már el is kezdetem, te csak szeress, szivem.«

*

Megannyi kiszakított pillanata a vergődő szerelemnek; egy-egy parányi fényképe azoknak a lelki viharoknak, amelyeken Zalár Jenő valaha keresztül ment.

Roheim Zdenkó báróné válópöre megakadt egészen. A báró eltűnt. Ment utána a megkeresés Grácba, Drezdába, Nápolyba, Chicagóba. És jött vissza ezzel a megjegyzéssel: »Címzett ismetlen helyre távozott. Nem kézbesíthető.«

Mit bánta azt Zalár. Az ő asszonya annál teljesebben az övé lehetett, minél messzebb volt báró Roheim. Attól úgyis mentse meg a jó isten a bárót, hogy véletlenül ide toppanjon. A hímtigristől könnyebb elvenni a nöstényét, mint Nórát ő tőle.

A báró nevét még kiejteni sem volt szabad előtte.

Veszsen ott, ahol van! Az élet pedig hadd teljék el így, lassan, szerelmesen, ámbár sok titkos szorongással a bizonytalanságoktól való örökös félelemmel, amit érez az asszony is, érez a férfi is. De nem mutatja egyik sem a másiknak, hanem inkább szent csalással igyekeznek egymást megnyugtatni mindaketten, hogy nincs felhő az égen, nem is lesz soha többé.

Ezek voltak a gügyögéses, mámoros idők, amikor nem kellett nekik senki, csak ők magok.

Egyik jobban bolondult, mint a másik. Mintha az egész világon csak egy férfi s egy nő lett volna, mindakettő a legszebb: Apolló és Vénusz, ők magok.

Nóra olyan volt, mint a gyermek, amikor Zalárral először találkozott. Csak azóta vált igazi asszonnyá, aki akkor legboldogabb, ha odaadó lehet; ha érzi, hogy annak a számára, aki őt szereti, az üdvösség minden forrását meg tudja nyitni.

Zalár már megszokta, hogy az ő neve: »kis uram«; — már megkövetelte, hogy másképp ne szólítsa az asszonya.

A fészek kicsi volt, de meleg és puha. Egypár ember szépen elfért benne. Zalárnak olyan modellje volt, a kire ha csak rátekintett is, már úgy érezte, hogy Tintoretto ihlete szállja meg. Aránylag közepes készültséggel, de felcsigázott becsvágygal s a reménységtől szinte részegen dolgozott a kiállításra szánt nagy képén. Örlős,

a Zalár egyik művész-barátja, aki egyedül látta a félig kész művet, elhordta a hírét. Le vagyunk főzve valamennyien, — kiabálta, — Zalár, a semmiházi, aki úgy csöppent ide közénk, megver az idén mindnyájunkat.

Ekkor jött a csapás. Zalár Zsolt megesküdött, hogy amíg írásban nem adja neki a fia, hogy otthagyja azt a kicsapott színésznőt, addig egy krajcárt sem ad neki.

Be' rosszul ösmerte a fiát, hogy még meg is merte sérteni azt, akit szeret!

Jenő nem válaszolt az apja kíméletlen hangú levelére. Akart válaszolni, de mintha valaki megfogta volna indulatos kezét. Föltekintett s szeme az édesanyja arc-képeére esett. Az édesanyjának pedig mindig szót fogadott.

Nagyon nehéz idők következtek.

A fiatal asszony észrevett valamit. A művészet szép passziója, úri mulatsága lehet egy Zalárnak; de kenyérkeresetnek kissé sovány. A nagy kép, amit Őrlős

annyira dicsért, még nem kapta meg a díjat s különben is befejezésre várt.

Zalár rájött, hogy Nóra már eladogatja az ékszereit. Ez a fölfedezés végkép le-sújtotta. Névnapi, születésnap, karácsonyi ajándékok voltak azok, mind egy-egy édes órára emlékeztetett. S most eltűnnek. Most ő megtűri, hogy ez ékszerek ára ismét visszakerüljön az ő kezébe. Mert valamiből mégis csak kell élni.

De ha csak ez lett volna!

Zalár már hetek óta látta, hogy nyugtalan, ijedező az asszony. Hogy el-elmereng. Ha váratlanul megszólítják, össze-rezzen. Még álmában is sóhajtozik, föl is riad.

Hiába kérdezte, faggatta, nem tudhatta meg tőle az igazat. Nem lehet leírni azt a kétségbeesést, amit ekkor érzett. Hát most, úgylátszik, elveszti legnagyobb kincsét is, az asszonya bizalmát.

Azt hitte megőrül. Szó sem lehetett arról, hogy dolgozzék. Azok, akik egész életüket nyugodtan, kényelemben töltik, a

válság ilyen izgalma között mindnyájan munkaképtelenek.

Amit életében még soha sem tett, most kutatni kezdett, pedig megtanúlhatta volna Orlando furiozóból, hogy: »bolond, ki olyasmit keres, amit nem akar találni.« Lehet különben, hogy ő nem így okoskodott.

Egy levél volt a Nóra zsebében; külföldről jött, valahonnan Monte-Carlóból. Zdenkó volt aláírva.

Zalár a levél fölfedezésétől e pillanatig olyan izgatott volt, hogy majd kiszakadt a szíve. Amint megértette, hogy 'iszen ez a báró, egyszerre megnyugodott.

Tehát Roheim Zdenkó végre jelentkezik. Éppen jókor. Sőt éppen a legjobbkor. Talán ha megöli ezt az embert, akkor elhiszik majd neki, hogy nem adja oda az asszonyát egykönnyen. Pedig meg fogja ölni; ez olyan, mint ahogy egy isten van az égben.

A legnagyobb hidegvérrel olvasta el a báró levelét. Impertinens, gonosz levél

volt az. Hívta az asszonyt vissza, magához, mintha sosem lett volna harag köztök. Válasról hallani sem akart.

Az asszony ezalatt szép csöndesen szunnyadt az ágyában. Most halkan, félénken kezdett nyöszörögni.

— Szegény angyalom te, mormolta Zalár s kimondhatatlan szerelemmel nézte a nyugtalan álmú nőt. üzért vagy te olyan kétségbeesett már hetek óta. Ezt nem bírtad te nekem megmondani. Azt hitted, elrémítesz. Édes kis csacsim, te. Iszen ez csak egy *férfi!* S hozzá még éppen a férjed, akit gyűlölök. Ettől ne félj ezentúl.

Visszatette a levelet a Nóra zsebébe, ahonnan kivette volt. Az asszony éppen megfordult, föltekintett egy pillanatra, meglátta az emberét s kinyújtotta feléje a kezét.

— Édes, susogta félálmában.

Semmit sem vett észre a kutatásból.

Zalárt másnapra egy pénzügynök várta.

Amíg azzal nem végzett, addig nem akart hazamenni. Ha pénz van a zsebében,

egészen másképp beszélhet mindenről, gondolta. Akkor majd rendbe hozza ezt a levélügyet.

Lesújtó választ kapott. Az ügynök megdörzsölgette tarkóját s nagyot szítt a fogán, úgy mondta: — Hát oszt tudja a nagyságos úr, hogy mi van készülőben?

— Falb Rudolf szerint zivatar holnapra, felelt Jenő tréfásan, abban a hitben, hogy csupán valami fogásról van szó, amivel az ágens meg akarná szaporítani a jövedelmét.

— Nono, kérem, az a Herr von Rudolf csak abban téved, hogy ma van a zivatar, nem holnap. A tisztelt apjaura készül a nagyságos urat kitagadni. Hát akkor én hogyan adhatok pénzt?!

Zalár elsápadt. — Ezt maga honnan tudja? Erről talán csak engem is értesítenének?!

— Tetszik tudni, de ne tesszen nekem azt rossz néven venni, az ilyen üzletembernek résen kell lenni mindig. Mi adunk szívesen, de mi tapogatózunk előbb.

S én rosszat tapintottam ki. A nagyságos apjaura fiskálisától ma ment ki a levél; ha haza tetszik menni, otthon már meg is tetszik találni biztosan.

Zalárnak zúgott az agyveleje. Ez az utolsó ütőkártya nagyon is erős volt. *Ez* nemcsak nyomort jelentett, hanem szégyent is. Volt-e joga az apjának, hogy ennyire sújtsa, azt ő nem kérdezte. Nem is tudott volna rá felelni magának. Valamikor úrnak készült, jogot végzett, meg is van a becsülettel kiállott vizsgálatokról a bizonyítványa; de az most mind csak hiábavaló papiros. Elmélkedés most nem segíthet rajta.

Először is hazarohant.

Estefelé volt már. A lépcsőn meglassította lépéseit, hogy ne lihegjen úgy, amikor belép. Még megijedne Nóra.

De senki sem volt otthon; még a cseléd is elment. Kinyitotta hát a lakást a saját külön kulcsával.

Már homályos volt a szobában. Izgatottságát növelte az, hogy az asszonya nem várta. Alig tudta a lámpát meggyújtani.

S ekkor az asztalon szemébe ötlött egy vaskos levél.

Az ügyvéd levele volt, feltörve.

Félig öntudatlanul vette ki a boríték tartalmát. A hivatalos irat bele volt takarva egy ív fehér papirosba, amelyen Nóra írását pillantotta meg.

Reszketve bontogatta ki az asszonya levelét. Akkor kihullott belőle az a másik, amit már jól ösmert. A báró monte-carlói firkája.

Most már nagy bajt sejtett.

Káprázó szemmel, a fejét szorongatva, nehéz lélekzetvétellel olvasta, hogy mit ír neki Nóra.

»Édes, jó emberem, örökre drágám nekem!«

Ez volt a megszólítás. Aztán következett a levél.

»Szerellemmel, félelemmel, megalázkodva írom le a borzasztó szót, hogy elmentem tőled, uram!

Elmentem, mert meg kellett értenem, hogy megöllek, ha melletted maradok.

Hónapok óta kínosan nézem vergődésedet és naponta átkozom magamat, hogy mindennek oka én vagyok.

Velem az átok van; nyomomban jár a balsors és te nem lehetsz az én áldozatom, édes jó uram, te!

Szánj, de ne vess meg; könyörgök hozzád térdenállva! El ne ítéld, mert én szeretlek téged, egyetlenegyem ezen a nagy világon!

Láttam a mindennapi mártírsagot, és halottam már a szörnyű híreket is, amiket terjesztenek, hogy én miattam kitagad az apád.

Megyek az vitádból. Adjon nekem erőt a jó isten ehhez a borzasztó lépéshez. Vakmerő kézzel nyúltam hozzá a neked címzett levélhez, jó uram, kis uram, mert láttam, honnan jön és a tartalmát sejtettem. Pedig megesküdtem, magamban, hogy ezt az utolsó csapást te én miattam meg nem érheted.

Jól sejtettem. A szörnyű fenyegetés bír erre a gyors elhatározásra.

Itt van egy átkos, gyászos levél, az

uram levele. Hogy kutatta ki hollétemet, azt én nem tudhatom. De én hetek óta hordom már magamnál ezt a mérget.

Ezért láttál reszketni, riadozni. Ezt nem mertem én neked megmondani.

Most, hogy megmutatom, el is válók tőled.

Megyek vissza ahhoz az emberhez, aki mellett úgy folytathatom bús életemet, mintha csak édes, szép álmom lett volna a kínok megszakítása.

Álmodni fogok ezentúl, amig élek, rólad, édes uram, édes nagyszívű emberem.

Bocsáss meg, ha lehet!

ölelj meg egy utolsó gondolattal.

Ezt kéri útravalóul

a szegény Nórád.

Zalár reszkető kézzel nyúlt ki a levegőbe; meg akart fogni egy alakot, aki a messzeségbe tűnt már előle. Percekig állott szótalanul, az agyát tapogatva.

Végre, hogy eszmélni kezdett, egyetlen egy gondolatba kapaszkodott tévelygő elméje.

Őrlős, a jó barátja, módos ember, attól kér egyelőre valamit; csak annyit, hogy utána rohanhasson az asszonyának. Hogy elérhesse, hogy visszahozhassa.

Úgy futott az utcán, mint az eszelős. De a szerencsétlenség csak nem akart véget érni ezen a szörnyű napon. Őrlős nem volt otthon.

A gazdasszonya ingerülten mondta: — Nem tudom, mit hajtják ma egymást mindnyájan olyan lóhalálában. A gazdám sem tudta, hol a feje, annyira sietett. Elutazott. Alig látjuk egyhamar, úgy gondolom. Jócskán vitt fehérneműt.

Zalár mindebből csak egyet értett meg. Hogy vége utolsó reménységének is. Vége! vége!

Mindezt a napló mondta el így, csak-hogy sokkal bővebben, sokkal részletebben ennél.

*

A nyitott ablakon hős szellő suhant be. Zalár megborzongott tőle. Hamar össze-csapta a naplót s mintha titkos lidértcől

akarna szabadulni, visszatette a faragott bálványistenekkel ékes szekrény rejtett fiókjába.

Amint a szekrény ajtaját becsapta, visszhangos zúgás támadt. Kisietett dolgozószobájába. Leült az íróasztal elé s nézte a magányos hárs lombját. A levelek egyre mozogtak, susogtak; üzeneteket hoztak neki a másvilágból.

Még benne volt az álmodozásban. Még a múlt volt előtte; az a szörnyű óra, amikor egyszerre meghalt a szívében minden. Milyen rettentő éjszaka volt az. Hát még a rákövetkező nap! A Szahara-sivatag, egyetlen oázis nélkül. — Úgy járt-kelt akkor, mint az őrült. A Nóra nevét nyögte, gondolta, mondta, hallotta folyvást. Kirohant az utcára százszor: hátha beteljesül, hogy akit nagyon várunk s eléje futunk, az megjön. Aztán visszasietett, vergődő hittel remélve, hogy talán azóta otthon is van, szárnyon szállott, mint a hazájába vágyó vándormadár.

S ezekben a borzasztó időkben nem

volt senkije a kerek világon. Elvesztette a kincsét és még panaszkodnia sem volt kinek. Csak töprengett és búsult a kétségbeesésig. Majdhogy gyalog nem indult neki a világnak, Nóra után. De görcsösen hitte, hogy egyszer betoppan s azt mondja: »lásd, mégsem bírtam ki nélküled, itt vagyok«.

Csak most, hogy már nem volt itt többé az asszonya, most tudta, kije volt. Szomjazott utána. Ó, ha csak egyetlen hangját hallotta volna I Beosont hajnali órákban a templomokba és imádkozva próbálta visszacsalogatni. ígért az istennek mindent, ha Nórárt még egyszer neki adja.

Otthon pedig rémlátásokba merülve töprengett. Hogy tehetete ezt, hogy tehetete! Ha el tudott menni, akkor nem szerette. Ha itt tudta hagyni, akkor rút játék volt az egész. Esztendők bűnös, rettentő komédiája. Látományai támadtak; emlékezett olyan semmiségekre, amik most borzasztó tanúságot tettek az asszony ellen. Néha úgy ment el, hogy ő nem tudott róla; olyankor, amikor azt hitte, hogy az ura

ma nem jön meg korán, Őrlős aránylag sokat járt hozzájuk. Jóformájú, bonviván ember volt. S most *egyszerre* tűntek el. Ki lát a vesékbe?! De hát a Zdenkó levele.... Nem lehet itt tisztán látni. Meg kell itt bolondúlni. ...

Igazán közel volt hozzá, hogy elveszítse az eszét. Dolgozni próbált. Nem tudott. Vakon meredt a vászonra, amelyről az eltűnt asszony megkezdett arcképe nézett rá. Lerogyott elibe: sírt és vonaglott, amíg halálos zsibbadás nem vett erőt rajta.

Milyen fekete gyász fonta körüi és milyen sötét közöny! Züllött eközben. Az apja levelét fölbontatlanul küldte vissza. Kitagadottnak gondolta magát. Hát vesz-szén minden. Már nem is élt; már csak várta a pillanatot, amelyben az az érzése lesz, hogy a következő órát meg nem érheti.

Ekkor kapta a hírt, hogy szívszélhűdés érte az édesapját. Egy izgalmas éj után, amit kártyázva töltött el, összeesett s egyetlen hang nélkül, örökre lehunyta a szemét.

Zalár Jenő azon a szomorú napon a kondori birtok ura lett.

A kitagadás nem történt meg, hisz nem volt rá már szükség, minthogy a kicsapott színésznő eltűnt. A Zalár név egész mindensége ő rá maradt. Új élet, új világ nyílt számára Zalár Zsolt örökségeképen.

Apja szomorú vége fölrázta, kényszerítette, hogy egyelőre elterelje gondolatait a maga kínszenvedésétől. Emberek közé kellett mennie. A temetésen nagyon sokan voltak s az utolsó Zalár nem hiányozhatott az apja koporsója mellől. Aztán jöttek a jogtudósok; az apja ügyvédei, akik tudatták vele, hogy nincs végrendelet s így törvény szerint minden az övé, ami az elhúnyt után maradt. Megérkezett a kondori jószágigazgató s az új uraság rendelkezését várta. Zalár Jenő akaratlanul is kénytelen volt százfelé szakadni s észre sem vette, hogy eközben szép lassan át megy a borzasztó krízisen.

Az új viszonyok, a szokatlan foglalkozás, a furcsa, neki eddigelé teljesen ösmeretlen

gondok visszaadták erejét, férfiasságát. Már nem reszketett attól, hogy valamely bizonytalan pillanatban a saját kezétől hal meg. Borzasztó seb volt a lelkén s az el nem múlhatott könnyű szerrel. De legalább a terjedése, növekedése, hirtelen megállott.

Haza sietett a kondori birtokra. Elbúcsúzott örökre a múlttól. A művészetnek istenhozódot mondott. Kerülni akart mindent, ami Nórára emlékeztette. Hadd váljék lassankint álommá, mesévé a kínok emléke. Haza most, csak haza! Ahol olyan nagyon-keveset lehetett gyermekkorában; de ahova mindig kimondhatatlan bensőséggel vágyott. Haza, az ősi házba, a Zalárok pusztuló fészkebe, ahol búsan sóhajtja vissza az esti szél a régi szép időket. Emlékezett a nagy kertre, az elhanyagolt sírra, a két sötét fenyőre. Most oda kívánczozott, remetének.

S azóta itt van. A pusztai levegő csudálatosán, rohamosan gyógyította. A föld illata mintha istentől való orvosság lett volna számára. Amikor először végigheve-

redett a sima gyepen, majd megszakadt a szíve a megkönnyebbülés gyönyörétől. Tavasz volt s a rét akkor terítette ki fölséges üde zöldjét. Az ég biztatóan, békésen mosolygott rá. Egy kis fehér felhő úszott át fölötte a magas kékségen; olyan volt az, mint egy fehér hattyú, amely angyalt viszen a szárnyai között. Hogy hasonlított az az angyal az édes anyjához!

Az anyja költői leikével szeretett meg itt mindent. Ezt a szegény, hűséges földet, amelyhez az emberek olyan hálátlanok. Itt már tudott foglalkozást találni magának. Beállott parasztnak, földművesnek. Nézte, hogy ing-ring a kalász a rónán, hallgatta, hogy susog a Szivárgó mocsár-területén a nádas. Reggeltől estig akadt dolga a gazdaságban. Ha a sík mezőn megpihent: kakukfűre hajtotta le a fejét s szelíden, ébredező jóérzéssel gondolt rá, hogy mennyivel egyszerűbb, veszélytelenebb ez, mint a jázminillat.

Mire eljött a nyár, a forró nyár, már tudta, hogy nem pusztul bele abba a csa-

pásba, ami majdnem egy esztendővel ezelőtt érte volt. Már megmozdult benne az életkedv. Meg tudta látni művész-szemével: mi csudálatos van egy párdúc-szemű, bűbájosán táncoló cigányleányon. Bohém vére már belehajította abba a hóbortba, hogy megvegye a cigánykaraván legszebb fekete gyöngyét.

És most?! — Most itt van az élete megrontója megint! Az után a borzasztó sértés után, a kegyetlen eltűnés után, amikor már elhantolt sírban van az emlékezete: megjön és szólani mer a régi hangon, ami édesebb és mégis félelmesebb a szirének énekénél.

Zalár negyedfél év óta nem hallotta már ezt hangot s ettől az egyetlen hangtól egyszerre fölszakadt szívéen a hegedés.

Együtt

Másnap alkonyat felé a Sárdvékhoz vezető sűrű ákác-sorban egy könnyű homokfutó kerekeinek a zörgése hallatszott.

Irén meg Nóra a kerti lugasban volt s amint a könnyű jármű az udvarra befordult, Irén elpirulva ugrott föl s megragadta a barátnéja kezét. — Ez Zalár! — mondta, ösmerem a kis vadászkocsija zörgését.

Nóra tetőtől talpig fehérben volt. Aranyos haja mint sárga selyem omlott le vállára. Nem jutott most eszébe, hogy föltűzze. Gyors lélekzete valami más előtt elárulta volna, hogy izgatott. De ez a szegény kis leány mit vehetett volna észre abból?! Az aranyfürtök különben is eltakarták félig a Nóra arcát.

— Menjünk, — mondta Irén, gyermekes türelmetlenséggel.

Nóra megszorította a kezét. Ne! ne!... maradj csak, felelte halkán. Majd idejön.

Irén csodálkozva kérdezte: Honnan tudod? Ó, ne hidd, nem túlságosan keresi a nőket. Néha egyetlen szóra sem méltat engem.

A Nóra arcán e pillanatban diadalmas mosoly vonult át. Nézd, mondta s a ribiszke-

bokrok felé mutatott, amelyek a lugashoz vezető ösvényt szegték.

Sárdy papa hozta a vendéget. Valamit beszélt neki, de Zalár úgy lépdelt mellette, mint a holdkóros. Bizonyosan egy szavát sem értette. A kondori puszta urán nem lehetett volna észrevenni, hogy nők közé készült. Csak úgy jött át, jó szomszéd módjára, ahogy a gazdaságban szokott járni-kelni. Szürke vadászruha volt rajta, elnyűtt bőrkamásnival s viseltes keskeny-karimájú loden-kalappal, amely mellett sörte-bokréta meredezett.

Ha Irén most Nórára nézett volna, észre kellett volna vennie, hogyan változtatja a színét. Zalár messziről rátapasztotta szemét arra a fehérségre, amely a lúgos alól kivillant, s ment feléje egyenesen, mint a tűzberöpülő lepke.

— Ez a mi legkedvesebb, legjobb barátunk! lármázott Sárdy, amikor a lugashoz érték. Nóra nagysámat már szépen lefestettem előtte, mondhatom, — tette hozzá hamiskás, bizalmas kacsintással, amiben

ez volt: úgy-e képzeled, mit mondhatok te rólad, *én!* — te gyönyörűség!

Kezet fogtak.

összerázkódtak mindaketten.

Sárdy azt gondolta: Hm! ugyancsak megnézegeti az öcsém; kutya legyenek, ha nem tetszik neki is.

Iréнке halvány volt, valami szorította a torkát. Miért fogják annyi ideig egymás kezét? kérdezte a szíve fenekén, öntudatlanul.

Nóra égő szemmel nézte Zalárt. Szinte kiabált a tekintete: «Eljöttél! eljöttél!»

Az ákácfasorban megint nagy csördítés hallatszott. Több szekér közeledett nagy zörgéssel. Egy rekedt hang írtóztató hamisan énekelt: «Szép tavasz virít, lengedez a szellő ...» — Sárdy papa a fejére csapott: — Ó, én feledékeny agyvelőm! — Hisz ezek a csulahátiak! Megmondta Bakányi Pali, hogy ma idelátogatnak s én elfeledtem szólani. Szépen vagyunk!

Vagy három szekér kanyarodott be az az udvarra azonközben. Egy vadonatúj,

meg két toldozott-foltozott. Amazon maga hajtott az úrkocsis; a másik kettőt angáriások kormányozták s az urak a hátúlsó ülésen rázatták magokat.

— Bakányi Pali kitett magáért, — mondta Sárdy, amint az új sárga kocsi a szemébe ötlött. Azt is ráveszi mindenre a kedves felesége.

Az úrkocsis mellett gömbölyű asszony-személy ölt; óriás napernyőt tartott maga fölé s még le sem szállott, máris kiabálta: — Sárdiné lelkem, Terka lelkem, itt vagyunk ám, megjelentünk a jegeskávéra. Hun vagy szentem?!

A másik két kocsiról is kászolódtak, akik rajta voltak. Mindegyiken két úr, piszkos-fehér porköponyegben. Egyikök még most is ezt hajtogatta: «szép tavasz virít, lengedez a szellő» . . .

A gömbölyű hölgy sikoltozva kiabálta: Irénke szentem, gyere már, hadd öleljelek meg! — Már lent volt a porondon s úgy forgolódott maga körül, hogy az ura nem győzött az útjából kitérni.

Sárdy mama mosolyogva jelent meg a tornácon. A gömbölyű hölgy átnyalábolta s az alatt a hátát jól megveregette. Hízol, drágám I isten bizony hízol. Nem árt neked 'iszen! Irénke! Irénke! folytatta aztán a sikoltozást. Az urak is mind törték magokat, hogy köszönjenek. Az egyik odaállott Sárdy mama elé s elkezdett bömbölni: «szép tavasz virít» stb.

Csigolya Muki volt, aki szerette, ha eredeti embernek tartják s szívesen kitálalt valamit, amivel a társaságokat a maga esze és tehetsége szerint mulattassa. Eltűrték neki, mert máskép szolgálatkész, jó fiú volt s a légynek sem ártott.

Sárdy papa nyugtalankodva szólt rá Irénkére: Édes kis leánykám, hívnak; erigy már, érig}'. — Bocsánat, fordult Nórához, lássa, ilyen a házi gazda sora. Most én neked *illik* odamennem. De visszajövök! Vissza I!

Magával vitte Irénkét.

Zalár ott maradt Nórával a vadszőlőlugasban.

— Mért jöttél ide? — kérdezte hirtelen, fölszabadulva a varázslat alól, amely eddig bénává tette testét-lelkét.

— Jenő! — mondta megindultan az aranyhaju asszony, — csakhogy valahára megint látlak! Csakhogy hallom már egyszer megint a hangodat! Jó az isten, hogy az első pillanatban így egyedül maradtunk. Meghaltam volna enélkül, édes uram!.. . Jenőm!...

— Mit keresel itt? — Hol jártál?! — Mért jössz vissza a sírból, ahová eltemettelek? — Szakította félbe Zalár az áradozást és teljes erejével szorította az asszony kicsiny, törékeny, fehér kezét.

— Csak kérdezz! kérdezz! uram! Jogod van hozzá *neked!* Felelek mindenre. Hiszen azért jöttem! Ó, de boldog vagyok hogy faggatsz, hogy összetörsz, mert ez a szivedből jön — s a szerelmedet bizonyítja. Mondd Jenő, úgy-e egy órára sem, egyetlen percre sem feledtél el engem? . . .

Zalár halvány volt! tekintetében a múlt idő kínjainak a gyehennája kezdett ki-

gyűlni. Lázás gyorsasággal mondta: — El kell menned innen minél előbb. Azért jöttem, hogy megmondjam ezt neked. Azért siettem, hogy ne gondolj gyávának, aki fél tőled. . .

Az asszony félbeszakította: — Te akarsz megtéveszteni engem?! Siettél, rohantál, mert látni akartál, Jenő! Itt vagy, mert majd meghalsz a vágytól, hogy megtudd: mit csináltam hosszú negyedfél év alatt. Mert tele vagy féltékenységgel és azt gondolod, hogy valahára meg fogsz hát engem ölni; de nem fegyverrel, Jenő, hanem szerelemmel, egy utolsó, örökké tartó öleléssel.

Susogott, gügyögött, remegett; elfúladván, akadozva beszélt. Dalos, édes, esdeklő hangon, ahogy tudhat a szerelmes fülemüle.

Zalár fázott bele. Még nem eresztette el az asszony kezét. Ösztönből, régi szokásból kezdte simogatni.

Nóra majdnem egészen hozzásimult. Minden pillanatban kinézett a lugasból,

azt figyelte, nem jön-e valaki, de azért beszélt-beszélt, folyvást.

Majd elmondok mindent. Kérdeztél: tehát számon kéred. Követelsz: tehát a magadénak tartasz! Az vagyok Jenő! Édes uram!

— Ne mondd ezt soha többet! kiáltotta Zalár elfojtott indulattal. — Eltemettelek már. Meghaltál énnekem.

— De a tekinteted föltámasztott, — válaszolt Nóra mohó sietéssel, mint aki érzi, hogy egész jövő sorsa attól függ, megtudja-e változtatni rövid pillanatok alatt a világ rendjét egy ember lelkében. — Én élek tebenned. A míg te élsz, addig én meg nem halok; el nem pusztúlhatok. Ezeket is csak miattad kerestem föl, ezeket a derék Sárdyékat. Azért ősmarkedtem meg velők, mert a nevedet kimondták. Leköteleztem őket és türtem, hogy az öreg udvaroljon nekem. Türtem, Jenő, hogy eljuthassak a közelségedbe; egészen melléd és mégis oda, ahonnan el nem űzhetsz. Mostanáig kellett várnom amíg

szinte erőnek-erejével fogtak-hívtak. Pedig hónapok óta remegek már azért, hogy itt lehessenek. Szemtől-szembe veled; tisztességgel, sértő gyanú árnyéka nélkül. Mert ezek semmit sem sejtenek a múltból, Jenő. Es nem is szabad, hogy sejtsenek, úgy-e?!...

Halkan, gyorsan beszélt: lágy hangon, amely mégis a szíve közepéig szúrt Zalárnak. Volt abban valami boszorkányos, ahogy az udvar felé meredő szemmel, lázasan ontotta magából a bővülő szavakat, amikkel titkokat bízott Zalárra s ezekkel a titkokkal máris büntársává tette.

— Jönnék! mondta hirtelen, éles suttozással, amivel fölkeltette az álmok világába szédült embert. Hamarosan visszahúzódott, megigazgatta aranyhaját, könnyes szemét megtörölte, leült egy fonott székre s nyugodt iparkodott lenni. De még ebben az utolsó pillanatban is odasúgta Zalárnak: visszajöttem hozzád; hozom neked a régi üdvösséget; el ne taszíts magadtól, édes egy emberem.

— A kárhozat ez, nem az üdvösség, —

mormolta Zalár, elgondolkodva, lehangoltam

Bakányiné járt elől s nagy hangon kérdezte: — Hol van az a Zalár, na, hadd látom; persze, a szép asszony körüi legyeskedik, a kujon. Aztán nekiment Nórának. Ne higgyen neki, lelkem; poéta ez, szelekótya ember, éjjel fönt van, nappal megnyitott szemmel alszik. Csillagon jár az esze mindig. No de micsoda gyönyörűsége haja van magának!

Csigolya Muki negédesen hajtotta meg magát s elkezdte dalolni: «Én vagyok az, én vagyok az, aki nem jó!» — Már ő nem tudott másképen ilyen bizalmas körben, pedig itt a Sárdy mama előzetes leírása nyomán mindenki a házhoztartozónak tekintette.

Egy komoly úr is volt a vendégek közt, akit semmi sem hozott ki a sodrából. Állítólag sohasem haragudott, de nem is nevetett. Adta az angolt, a hidegvérűt. Előállott és mereven mozdított egyet a nyakán, a közben pedig azt mondta: Dévér!

Csigolya hozzátette: keszeg. És nagyot kacagott. Szörnyen mulatságosnak találta, hogy dévér-keszeget csinál ebből a komoly úrból.

— Szerbusztok, szerbusztok! — kiabált hátul valaki. Pistuka bácsi jött meg, ő örvendezett. Megvan, minden jól van! — itt is vannak már! — ujongott s elkezdett zsebkendőjével a folyosó felé integetni. Ott nyomban rázendítette egy elrejtett cigánybanda a Rákóczy-indulót.

Sárdy papa összecsapta a kezét. — Gazemberek! — kiáltotta nagy meglepődéssel.

— Táncolunk még ma! — harsogta Bakányiné.

Dévér úr mereven intett igent egy nagy pislán tással.

Az urak Irénke körüi forgolódtak, de a kis leány szórakozott volt s nem nyugodott addig, amíg tekintete a Zaláréval nem találkozott.

— Maga rosszkedvű ma, mondta egy picike nehezteléssel. Sokszor rosszkedvű,

hogyha nálunk van, súgta oda azután hal-
kában, a legyezője mögül.

Az édes, üde gyermek nem is sejtette,
hogy kelten mennyire figyelik.

Az egyik Tera mama volt, aki a lelke
mélyén nagy vitát folytatott önmagával.
— Szereti, komolyan szereti; pedig attól
félek, hogy nem neki való ez az ember;
az ilyen világfiaknak más kell, egészen
más. — Édes magzatom, édes kis mezei
virágom, csak meg ne szakadjon egyszer
mind a kettőnk szíve

A másik megfigyelő Nóra volt . . .
Elkomolyodva, de izgatottság nélkül nézte,
hogyan olvad a leányka tekintete, amikor
Jenő felé fordul. Azt gondolta: — Hát
igaz, amit az éjszaka sejtettem, amikor
olyan elfogultan mondta kianevét? S valami
fensőbbéggel, amiben a megváltozhatatlan
miatt egy kis sajnálkozás volt, így sóhajtott
magában: szegény!

Zalár gyöngén mosolygott s karját
nyújtotta Irénkének. Az volt a felelete. A
kis leány úgy simult hozzá, hogy Tera

mamának szinte köny lopódzott attól a szemébe. Nórát Sárdy-papa foglalta le egy kedvező pillanatban. Bakányiné körülnézett s elkiáltotta magát katonásan: ide mellém! — Amire Csigolya Muki és társai egyszeribe testőreivé szegődtek. Csak Dévér maradt hátra, hogy Sárdynének is legyen valakije. Pistuka bácsi azóta már a nagyteremben csörgött a poharakkal, és veszekedett a szobaleénynyal, hogy mért nem hoz mindjárt bort, amint úri vendéget láfN^

Sárdy Tamás furfangosan eresztette maga elé az egész társaságot. Utolsónak maradt az aranyhajú asszony nyal s vitte a málnasoron végig, a nagy diófák felé. Nóra közönyösen, elgondolkodva ment mellette. ’

Szép asszonyom, csudaszép asszonyom, szólott Tamás úr olvadozva, mialatt fiatalos mozdúlattal pödörte meg a bajuszát, elhiszi-e, ha mondom, hogy a nap csak azóta ragyog rám igazán, amióta a maga tündér szemébe néztem?

— Elhiszem Tamás bácsi, — felelt

Nóra nyugodtan s útközben egy szilvafáról leszakított egy félig érett szilvát, azt kezdte kóstolgatni.

— Mennyivel édesebb lehet most az a berzencei, hogy a legédesebb asszony szája érintette! Minő gyönyör volna azt megízlelni! . . .

Nóra ravaszul mosolygott. — Fogja, Tamás bácsi, odaadom. S lopva nézte Tamást, hogyan csúcsorodik össze a szája a nagy élvezettől, amikor a kutyának való savanyúságba beleharap.

— Ezt elteszem emléküi, — mondta Tamás és áhítatos arccal csúsztotta zsebébe a krudélis szilva magvát.

— Tamás! Tamás! Az urak kártyázni szeretnének, — szólt Sárdyné a málnasor közüi s arra igyekezett, ahol az ura volt Nórával. Meglátta, hogy a mélyen lehajló diófalombok mögött mily lelkesedve csókol kezét Sárdy a vendégének. Megcsóválta a fejét. Javíthatatlan, — mondta magában halkan. S így egészítette ki gondolatát: úgylátszik egyébiránt, hogy a menyecske

is ugratja egy kicsit; hja, nagyvilági asszony!

Sárdy kénytelen volt abban hagyni az udvarlást. Kelletlenül, de tettett vidámsággal kiabált ki a diófa alól: nagyszerű! helyes! rendelkezésre állok! — Nórának pedig ezt súgta: ördög vigye el őket. S még egy utolsót cuppantott a szép asszony kezére. Ó, nem lesz ez mindig így, biztatta, mialatt a társaság felé indult; leszünk mi együtt zavartalanul is.

Nórát aztán átvette tőle Tera mama. Jöjjön szívem, nézze, hozok ám magának valamit. Pistuka bent volt a postán, ő vette át. Ezzel egy levelet vett ki zsebéből.

Lehetetlen volt észre nem vennie, mily mohón nyúl a levél után Nóra. De nem bontotta föl, csak megköszönte. Tera mama figyelmes akart lenni s nem biztatta, hogy olvassa el. Tapasztalt nő lévén, így okoskodott: ki tudja, milyen gyöngéd titok. Hogy időt adjon a fiatal asszonynak, a leánya felé sietett, aki Zalárral sétálgatott. Vinni akarta egy kicsit magával, hogy

hamarosan ellássák ketten a háziasszonyi teendőket.

Irénye négylevelű lóherét keresett s Zalár szórakozottan nézte. A szegény kis leány kétségbe volt esve, hogy egyetlen szerencsefüvet sem talál, s nógatta Zalárt, hogy segítsen neki. Majd lelünk máskor, mondta Zalár, kissé türelmetlenül, s nyugtalan tekintettel nézett szét, mintha valakit keresne.

— De én *most* szeretném, *mostl* Nézze Zalár, én babonás vagyok és mindig magammal hordok egy kis talizmánt, ami engem a gonosztól megvédjen. Ha én most egy négylevelű lóherét találok *magának*, — azt megérintem a talizmánommal s akkor átszáll rá a bűvös erő, megoltalmazza magát is minden bajtól.

A lelkét kínáló szűz tiszta, ártatlan vallomása volt ezekben a félénken és pírulva kimondott szavakban. Zalár csak félig értette; Nórát leste, aki éppen Tera mamájához csatlakozott.

Néhány pillanat múlva Sárdyné már

feléjük közeledett. Irénke is észrevette s abban hagyta a talizmánkeresést. De amint kiegyenesedett, gyors elhatározással lépett Zalár mellé s átszellemült arccal és oly hangon, amelyben szemérem és rejtett fájdalom volt, azt mondta: Nincs ma szerencsém, lássa; de azért én még sem hagyom magát talizmán nélkül; fogja, itt az enyém. Ne mosolyogjon, őrizze meg ezt az én kis amuletemet, amíg visszakérem.

Egy üveggel borított ezüst lemezkét csúsztatott a Zalár kezébe. Az üveg alatt pici Szűz Mária-kép volt, meg egy rég őrzött s már halványra száradt négylevelű lóhere.

Zalár látta, hogyan harmatasodik meg a kis leány szeme ebben a pillanatban, s mély megilletődéssel szorította meg az ajándékozó kezecskét.

Senkisem tudott erről, csak aki *oda-fent* lakik, magasan, nagyon magasan; és mindeneket lát.

(Vége az első kötetnek.)